

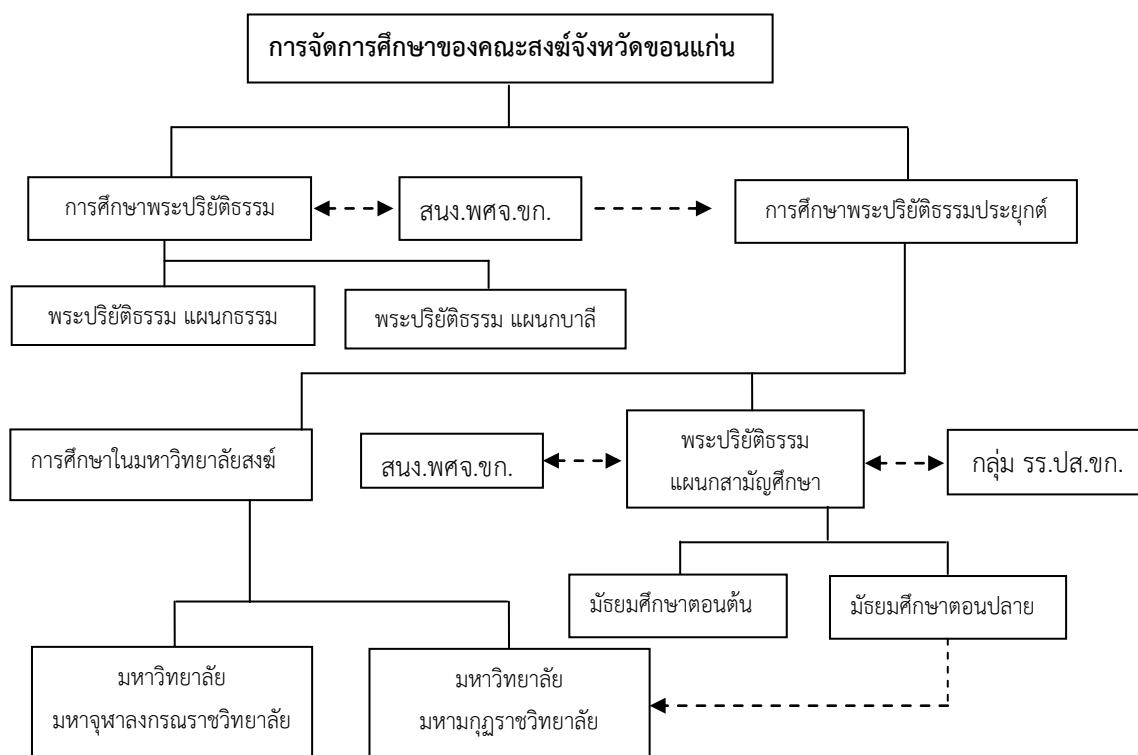
บทที่ ๒

สภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น

การศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคนให้เป็นพลเมืองดีและมีความสามารถในการดำรงตนและประกอบสัมมาชีพ เพื่อความมั่นคงแก่ตน แก่สังคมและแก่ประเทศชาติ หากการจัดการศึกษาไม่มีคุณภาพ การพัฒนาคนก็ย่อมไม่มีคุณภาพไปด้วย ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล ซึ่งสังคมและบ้านเมืองใดที่ให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้ครบถ้วนพอเหมาะแก่กับทุกๆ ด้าน สังคมก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้ หมายถึงกระบวนการฝึกฝน อบรม สั่งสอน ซึ่งเน้นในเรื่องที่จะสอนให้บุคคลเป็นผู้สมบูรณ์พร้อมด้วยวิชาและจรณะหรือเน้นสอนให้เป็นผู้มีความรู้ดีและมีความประพฤติดี คือ เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง มิได้สอนให้เป็นคนดีแต่ใจ หรือเป็นคนเก่งและโกง การศึกษาตามนัยของพระพุทธศาสนาจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาชีวิต โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเองแล้วจึงพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

การส่งเสริมการจัดการศึกษาสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาศาสนทายาทให้เป็นบุคคลที่ถึงพร้อมด้วยปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ มีแนวทางในการดำเนินการเป็นไปตามคำสั่งมหาเถรสมาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย และมีความสอดคล้องกับกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา ๒๕๔๘ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาตัวอย่างสำนักศาสนศึกษา สำนักเรียน และโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอน ที่เป็นต้นแบบในการจัดการศึกษาและการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาให้ศาสนทายาทมีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แยกเป็นการจัดการศึกษา ๓ แผนก คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา สำหรับแผนกสามัญศึกษา เปรียบได้กับการศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์ ดังจะได้นำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษากรณีการศึกษาแผนกธรรมจากสำนักศาสนศึกษาวัดหนองแวง พระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น กรณีศึกษาแผนกบาลีจากสำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่นวัดชัยศรี อำเภอน้ำพอง และกรณีศึกษาแผนกสามัญศึกษาจากโรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตามลำดับดังจะได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไป

แผนภาพที่ ๓ โครงสร้างการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น

๒.๑ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักศาสนศึกษา

วัดหนองแวง

ในเบื้องต้น ก่อนที่จะได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองแวง ผู้วิจัยขอนำเสนอประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอดีตมาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาพอสังเขป ดังนี้

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ที่เรียกว่า นักธรรม เกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในภาษาไทยจัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญของพระภิกษุสามเณร ตลอดถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไป การศึกษาพระปริยัติธรรมหรือการศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย แต่โบราณมานิยมศึกษาเป็นภาษาบาลี ซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ยากสำหรับพระภิกษุ สามเณรทั่วไป จึงปรากฏว่าภิกษุที่มีความรู้ในพระธรรมวินัยอย่างทั่วถึงมีจำนวนน้อย เป็นเหตุให้สังฆมณฑลขาดแคลนภิกษุผู้ทรงความรู้ความสามารถที่จะช่วยกิจการพระศาสนาในด้านการศึกษา การปกครอง ตลอดถึงการแนะนำสั่งสอนประชาชน เป็นต้น ต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงดำริวิธีเรียนพระธรรมวินัย ในภาษาไทยขึ้นสำหรับสอนพระภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรก นับแต่ที่พระองค์ทรง

รับหน้าที่ปกครองวัดบวรนิเวศวิหารเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ และต่อมาได้ทรงกำหนดหลักสูตรนักเรียนให้ภิกษุสามเณรได้เรียนพระพุทธศาสนา ในด้านหลักธรรม พุทธประวัติ พระวินัย และการหัดแต่งแก้กระพุ้งธรรม และในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักเรียน โดยเพิ่มหลักธรรมหมวด คิทธิปฏิบัติ เข้ามาในส่วนของธรรมวิภาคด้วยเพื่อให้เป็นประโยชน์ในการครองชีวิตฆราวาส หากภิกษุสามเณรรูปนั้นๆ มีความจำเป็นต้องลาสิกขาไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง

ในชั้นแรกกำหนดระดับไว้เรียกว่า **นักธรรมชั้นตรี** ครั้นต่อมาจึงทรงขยายการศึกษานักธรรมให้ทั่วถึงแก่พระภิกษุสามเณรทุกระดับ คือทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโทสำหรับภิกษุชั้น มัชฌิมะ คือ มีพรรษาเกิน ๕ แต่ไม่ถึง ๑๐ และนักธรรมชั้นเอกสำหรับภิกษุชั้นเถระคือมีพรรษา ๑๐ ขึ้นไป ถือเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์มาตราบถึงทุกวันนี้และปีพุทธศักราช ๒๔๗๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราวุธฯ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธฯ ทรงพิจารณาเห็นว่าการศึกษาของนักธรรมมิได้เป็นประโยชน์เพียงพอต่อพระภิกษุ สามเณรเท่านั้น แม้ผู้ยังครองฆราวาสวิสัยก็จะได้ประโยชน์จากการศึกษานักธรรมด้วย จึงทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้นเรียกว่า **ธรรมศึกษา** และได้เปิดสอบธรรมศึกษาระดับตรีครั้งแรกในปีเดียวกันนี้ โดยมีข้าราชการครูและประชาชนผู้สนใจสมัครเข้าสอบ ซึ่งใช้ข้อสอบชุดเดียวกับหลักสูตรนักธรรม ต่อมาจึงมีการขยายหลักสูตรครบ ๓ ชั้น คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน คณะสงฆ์ไทย โดยมหาเถรสมาคม ได้มอบหมายให้แม่กองธรรมสนามหลวง บริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในส่วนของการวัดผล ได้แก่การออกข้อสอบ การจัดสอบ การประกาศผลสอบ การออกหนังสือสำคัญอันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาที่เรียกว่า ประกาศนียบัตร และการจัดทำสถิติผลการสอบ โดยมีอำนาจหน้าที่ในส่วนของการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอน รวมถึงการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อพัฒนาส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น สำหรับการจัดการเรียนการสอน ให้เป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของเจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักศาสนศึกษา (เจ้าอาวาส) ที่จะต้องดำเนินการให้พระภิกษุสามเณรในสังกัดได้รับการศึกษา พร้อมทั้งจัดหาสถานที่เรียน สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน และผู้สอน ตลอดจนงบประมาณค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในแต่ละสำนักมีประสิทธิภาพแตกต่างกัน ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายการส่งเสริมการศาสนศึกษาของเจ้าสำนัก เป็นสำคัญ

ระดับและหลักสูตรการศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ **ฝ่ายนักธรรม** และ **ฝ่ายธรรมศึกษา** ฝ่ายนักธรรมเป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร ส่วนฝ่ายธรรมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ทั้งฝ่ายนักธรรมและธรรมศึกษา แบ่งการศึกษาก่อเป็น ๓ ระดับ คือ ๑. นักธรรม

และธรรมศึกษาชั้นตรี ๒. นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท ๓. นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก สำหรับหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ทั้งในส่วนของนักธรรมและธรรมศึกษา กำหนดให้เรียน ๔ วิชา ประกอบด้วย ๑) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ๒) วิชาธรรม ๓) วิชาพุทธประวัติ ๔) วิชาวินัย และต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๖ มีการปรับปรุงหลักสูตรโดยเพิ่มหมวดคหิปฏิบัติ เข้ามาในส่วนธรรมวิภาค ในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม คณะสงฆ์ได้เปิดทำการสอนตั้งแต่วันที่เดือนพฤษภาคม (หลังวันวิสาขบูชา ๑ สัปดาห์) ถึงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

การวัดผลและประเมินผล แม่กองธรรมสนามหลวง กำหนดให้มีการวัดผลและประเมินผลการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ที่เรียกว่า **สอบธรรมสนามหลวง** โดยเริ่มแต่การออกข้อสอบ การนำข้อสอบไปเปิดสอบ ณ สนามสอบทั่วประเทศ กำกับการจัดสอบและควบคุมการสอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตรวจข้อสอบ ประกาศผลสอบ และออกหนังสือสำคัญอันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ที่เรียกว่าประกาศนียบัตรให้แก่ผู้สอบผ่านในแต่ละชั้นประโยค

ปัจจุบันกำหนดสอบธรรมสนามหลวง เป็น ๒ สมัย คือ

สมัยที่ ๑ ก่อนออกพรรษา ๑ สัปดาห์ สอบเฉพาะนักธรรมชั้นตรี

สมัยที่ ๒ หลังออกพรรษา ๑ เดือน สอบนักธรรมชั้นโท เอก และธรรมศึกษา

วิธีดำเนินการจัดสอบธรรมสนามหลวง แม่กองธรรมสนามหลวง ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานการจัดสอบธรรมสนามหลวง ดังนี้

๑. กองธรรมสนามหลวงแต่งตั้งคณะกรรมการออกข้อสอบนักธรรม / ธรรมศึกษา
 ๒. กองธรรมสนามหลวงจัดพิมพ์ข้อสอบ
 ๓. เจ้าคณะภาคแต่งตั้งคณะกรรมการเป็นผู้รับและนำข้อสอบนักธรรม / ธรรมศึกษาจากส่วนกลางไปยังสนามสอบธรรมสนามหลวงในส่วนภูมิภาค
 ๔. เจ้าคณะภาคจัดส่งใบคำตอบของนักเรียนที่สอบนักธรรมชั้นโท / ธรรมศึกษาชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก / ธรรมศึกษาชั้นเอก ไปยังกองธรรมสนามหลวง
 ๕. กองธรรมสนามหลวง แต่งตั้งพระภิกษุผู้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง และนิมนต์กรรมการไปประชุมตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวงพร้อมกัน ณ สถานที่ซึ่งแม่กองธรรมสนามหลวงกำหนด การตรวจข้อสอบในปัจจุบันใช้เวลาอย่างน้อย ๕ วัน
- การตรวจข้อสอบเฉพาะนักธรรมชั้นโท / ธรรมศึกษาชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก / ธรรมศึกษาชั้นเอก รวมทั้งนักธรรมชั้นตรี/ธรรมศึกษาชั้นตรีของสำนักเรียนในส่วนกลาง จัดตรวจข้อสอบในส่วนกลาง คือ ในกรุงเทพมหานคร
- สำหรับนักธรรมชั้นตรี / ธรรมศึกษาชั้นตรี ในส่วนภูมิภาคจัดตรวจข้อสอบในเขต

ปกครองคณะสงฆ์ภาคนั้น ๆ โดยเจ้าคณะจังหวัดต่างๆ แต่งตั้งพระภิกษุผู้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม เป็นกรรมการตรวจข้อสอบโดยนิมนต์กรรมการไปประชุมตรวจข้อสอบพร้อมกัน ณ สถานที่ซึ่งคณะสงฆ์ กำหนด โดยการกำกับดูแลของเจ้าคณะภาคในเขตปกครองนั้นๆ การตรวจข้อสอบในปัจจุบันใช้เวลา อย่างน้อย ๕ วัน และเจ้าคณะภาคต่างๆ แจ้งผลการสอบนักธรรมชั้นตรี / ธรรมศึกษาชั้นตรีไปยัง กองธรรมสนามหลวง เพื่อดำเนินการออกหนังสือสำคัญแสดงวุฒิการศึกษาต่อไป

หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา กองธรรมสนามหลวงกำหนดหนังสือสำคัญอันเป็นหลักฐาน แสดงวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำหรับมอบให้แก่ผู้สอบไล่ได้นักธรรมและธรรมศึกษาใน ชั้นนั้นๆ เรียกว่า **ประกาศนียบัตร** ซึ่งออกให้โดยแม่กองธรรมสนามหลวงและผู้อำนวยการสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ (มีลายมือชื่อของแม่กองธรรมสนามหลวง และผู้อำนวยการสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติประทับไว้เป็นสำคัญ)^๑

ตารางที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการสอบนักธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^๒

ปีการศึกษา	ผู้เรียน (รูป)	เข้าสอบ (รูป)	สอบได้ (รูป)
พ.ศ. ๒๕๕๔	๑๙๓,๙๕๑	๑๔๑,๙๖๐	๙๔,๔๐๓
พ.ศ. ๒๕๕๓	๒๐๐,๐๒๘	๑๔๗,๓๔๗	๙๘,๗๕๙
พ.ศ. ๒๕๕๒	๑๗๘,๑๘๕	๑๓๓,๔๑๒	๗๙,๓๖๔
พ.ศ. ๒๕๕๑	๑๒๓,๖๔๘	๘๔,๒๑๖	๖๖,๐๔๖

จากสถิติการสอบนักธรรมของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๔ ปี ย้อนหลังจะเห็น ว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในอดีตมีแนวทางการพัฒนาที่เห็นว่าสถิติการสอบใน ปีการศึกษา ๒๕๕๔ มีระดับร้อยละเชิงปริมาณผู้สอบได้ลดลงจากปีการศึกษา ๒๕๕๓ และ๒๕๕๑ ภาพของความสำเร็จลดน้อยลง อันเกิดจากปัจจัยการบริหารจัดการที่เรียบง่ายของเจ้าสำนักสำนัก ศาสนศึกษาหรือเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าอาวาส การกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของ เจ้าอาวาส ที่จะต้องดำเนินการให้พระภิกษุสามเณรในสังกัดได้รับการศึกษา พร้อมทั้งจัดหาสถานที่เรียน สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนและผู้สอน ตลอดถึงงบประมาณค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นในการจัด การศึกษาพระปริยัติธรรม ส่งผลให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในแต่ละสำนักมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน

^๑ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ประจำปี ๒๕๕๖, ๒๕๕๖. (เอกสารอัดสำเนา)

^๒ ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาแผนกธรรมของแม่กองธรรมสนามหลวง ทำให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาศาสนาทายาทมีปัจจัยหลักที่เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาศาสนาทายาทอยู่ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านการบริหารจัดการ แม่กองธรรมสนามหลวงกำหนดให้การบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความประสงค์ของเจ้าสำนักศาสนศึกษาหรือเจ้าอาวาสของวัดนั้นๆ ทั้งในด้านการวางแผน การจัดหาสื่อ อุปกรณ์ การวัดผลประเมินผล การมีส่วนร่วมและการจัดหางบประมาณสนับสนุน

๒. ด้านหลักสูตร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาศาสนาทายาทให้เป็นผู้มีคุณลักษณะตามที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ใน ๔ รายวิชา คือ วิชาเรียงความแก่กระทุ้ธรรม วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ และวิชาวินัย ซึ่งได้พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีวิชาที่ปฏิบัติเข้ามาอยู่ในส่วนของธรรมวิภาคด้วยครั้งล่าสุดเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๖ และใช้มานานนับถึงปัจจุบัน ได้ ๑๐๐ ปี

๓. ด้านการวัดผล ประเมินผล ซึ่งแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้วัดและประเมินผล

๔. ด้านหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา แม่กองธรรมเป็นผู้ออกประกาศนียบัตรให้กับผู้สอบได้

การจัดการศึกษาในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น

คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น มีการดำเนินการในการพัฒนาศาสนาทายาทโดยการจัดให้มีการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนาทายาทให้เป็นไปตามคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ และมีความสอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา ๒๕๔๘ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษากฎนี้ตัวอย่างสำนักศาสนศึกษาวัดหนองแวง ที่จัดการเรียนการสอนได้ประสบความสำเร็จ เป็นที่ยกย่อง เป็นต้นแบบในการจัดการศึกษาและพัฒนาให้ศาสนาทายาทมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังจะได้นำเสนอ

สำนักศาสนศึกษาวัดหนองแวง มีการจัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญของพระภิกษุสามเณร เป็นปัจจัยที่สำคัญแห่งการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมเชื่อว่าเป็นปัจจัยให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องและการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นปัจจัยให้เกิดปฏิเวธ คือ การรู้แจ้งตามธรรมและเพื่อให้การศึกษาวินัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศาสนาทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองแวง ว่ามีแนวทางในการพัฒนาศาสนาทายาทอย่างไร จึงได้ศึกษาบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศาสนาทายาท ขึ้น

นโยบายหลักในการจัดการศึกษา นโยบายหลักของวัดหนองแขวง พระอารามหลวง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่วัดและพระพุทธศาสนาซึ่งระบุเอาไว้ในข้อที่ ๒ แห่งการบริหารคณะสงฆ์ วัดหนองแขวง พระอารามหลวง พุทธศักราช ๒๕๒๙ ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๕ หลัก คือ

๑. ส่งเสริมการปกครองและการบริหารให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการแห่ง สันฆาธิปไตย

๒. ส่งเสริมการศึกษาภาคปริยัติและภาคปฏิบัติให้เจริญควบคู่ไปกับการพัฒนา

๓. ส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ ปุชนิยวัตถุ สาธารณวัตถุ อันเกิดจากการพัฒนาที่ได้อุตสาหกรรมจงสร้างเอาไว้ให้เป็นสาธารณสมบัติสืบไป

๔. ส่งเสริมการเผยแผ่ธรรมะและเกียรติคุณของวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน เพื่อศาสนิกชนจะได้มีทัศนคติที่ดีต่อวัดและพระพุทธศาสนา

๕. ส่งเสริมสิ่งที่ดีงามเพื่อเป็นรากฐานแห่งความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงตามหลัก ๖ ประการ คือ ความสะอาด สว่าง สงบ เสียสละ สามัคคี มีมารยาท ของพระภิกษุสามเณรภายในวัด ความมุ่งมั่นเพื่อจะพัฒนาหรือบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน จึงถือว่าเป็นกิจของทางวัดอีกขั้นหนึ่งซึ่งจะก้าวไปสู่งานซึ่งมีอยู่ข้างหน้า จะเป็นงานด้านการปกครองก็ดี ด้านการศึกษาก็ดี ด้านการเผยแผ่ก็ดี เมื่อได้มีการพัฒนาขึ้นมาครบตามองค์การการพัฒนาบริการแล้ว จึงจะนับว่าบรรลุเป้าหมายการพัฒนากิจการแห่งพระศาสนาอย่างสมบูรณ์และเป็นเรื่องที่จะต้องหาวิธีดำเนินการต่อไป

เป้าหมายของการจัดการศึกษา วัด เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาชุมชน เป็นลานบุญ ที่ปลูกฝังซึ่งคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดมีแก่ชุมชนที่ตั้งอยู่ ให้ได้รับประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะสามารถ อำนาจได้ จึงพยายามสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามและเป็นประโยชน์ขึ้นแก่ชุมชน โดยเฉพาะการศึกษา วัดหนองแขวง พระอารามหลวง จึงมีเป้าหมายที่จะพัฒนาการศึกษาตามรูปแบบต่างๆ เพื่อเอื้ออำนวย ให้แก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นศาสนทายาทที่ใกล้ชิดและแก่ชุมชน ดังนั้น แผนพัฒนาการศึกษาจึงมุ่ง การศึกษาดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาจรโลงพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาที่จัดให้พระภิกษุสามเณร ผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าเป็นศาสนทายาทที่ใกล้ชิดที่สุดได้ศึกษา แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตน ให้ดีตามธรรมวินัยและสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามด้วย อันได้แก่ การศึกษาแผนกธรรม - บาลี

๒. การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชน เป็นการศึกษาแบบประยุกต์ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาทั้งคฤหัสถ์โลกและคฤหัสถ์ธรรม เพื่อสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ตามสมควรแก่สมณวิสัย และสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ การศึกษาดังกล่าวนี้ได้แก่ การศึกษาแผนกสามัญศึกษา

๓. การศึกษาเพื่อนำศีลธรรม จริยธรรมเข้าสู่เด็กและเยาวชนเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่เด็ก และเยาวชนได้มีโอกาสหันเข้ามาสู่วัดเพื่อศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาและฝึกปฏิบัติกิจกรรมทาง

พระพุทธศาสนาอันเป็นเครื่องหล่อหลอมกล่อมจิตใจเด็กเยาวชน มีความละเอียดละม้ายดั่งงามตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา การศึกษานี้ได้แก่ การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๔. การศึกษาเพื่อปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อจัดให้เด็กอ่อนซึ่งมีกำลัง มีพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จะได้รับการปลูกฝังที่ดีงามตั้งแต่เยาว์วัยซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาในอนาคตต่อไป

การศึกษาของพระภิกษุสามเณรของวัดหนองแขงในอดีต จากการที่ได้กล่าวถึงความ เป็นมาของแผนการศึกษาสำนักศาสนศึกษานั้น เกิดจากการมีนโยบายหลักใหญ่ๆ อยู่ ๕ หลัก ดังกล่าวไว้ในข้างต้น ข้อที่ ๒ มีความว่า “ส่งเสริมการศึกษาภาคปริยัติและภาคปฏิบัติให้เจริญควบคู่ไปกับการพัฒนา” จึงเห็นได้ว่า คำว่า “ส่งเสริมการศึกษาภาคปริยัติและภาคปฏิบัติให้เจริญนั้น...” ความหมายก็คือ เดิมนั้นการศึกษามีอยู่แล้วแต่ยังคงไม่เจริญหรือไม่เจริญเท่าที่ควร แต่ข้อที่เป็นจริงแล้ว เดิมทางวัดได้จัดการศึกษาเองให้แก่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาอาศัยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรม เพียงแผนกเดียว คือ แผนกธรรม เท่านั้น ส่วนแผนกบาลี มิได้จัดเองแต่เปิดโอกาสให้ไปเรียนร่วมในสำนักอื่นที่อยู่ใกล้เคียง เท่าที่สังเกตแล้วการศึกษาเป็นไปแบบตามยถากรรม ไม่ค่อยได้ผล โดยเฉพาะแผนกบาลี เมื่อเริ่มต้นเปิดเรียนใหม่แต่ละปีมีผู้ไปเรียนประมาณ ๒๐ - ๓๐ รูป แต่พอเวลาเข้าสอบสนามหลวงเหลือเพียงไม่ถึงครึ่งของนักเรียน และสอบได้ปีละ ๒ - ๓ รูปเท่านั้น ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะนักเรียนส่วนมากขาดความตั้งใจเรียนอย่างจริงจังที่จะไปเรียน โดยสมัครใจเรียนนั้นมีส่วนน้อยสาเหตุที่นักเรียนเป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากทางวัดยังไม่มีระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษา ทั้งไม่ได้เป็นผู้จัดการเรียนการสอนในสำนักวัดของตนเอง จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ทางวัดต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนในสำนักศาสนศึกษาของตนเอง

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ พระเทพวงศาจารย์ (ขณะนั้นเป็นพระครูธรรมสารสมุณห์) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถในการพัฒนาการบริหารจัดการ ได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาและเป็นผู้ที่มองการณ์ไกลเพื่ออนาคตของกุลบุตรลูกหลานผู้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพระศาสนาจะมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน จึงได้เริ่มแผนงานด้วยการประชุมคณะสงฆ์เพื่อปรึกษาหารือตกลงรับหลักการเรื่องการจัดตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้น และเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๖ ทางวัดได้มีโครงการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้นโดยมีหลักการและเหตุผล คือ การพัฒนานั้นนับเป็นการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้าไปในทุกด้านพร้อมกัน เช่น งานด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่และการสาธารณูปการนับเป็นภารกิจอันหนึ่งที่จะพัฒนาให้เกิดความพร้อมควบคู่กันไป จึงจะเป็นการพัฒนากิจการของพระศาสนาที่สมบูรณ์ตามรูปแบบของการพัฒนาได้ ดังนั้นจึงได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เพื่อพระภิกษุสามเณร ซึ่งเปิดสอนเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา สำนักศาสนศึกษาวัดหนองแขวง พบว่าเป็นการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ไม่ได้จัดการศึกษาเป็นเอกเทศเฉพาะแผนกธรรม ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

๑. การบริหารจัดการศึกษา สำนักศาสนศึกษาวัดหนองแขวง แบ่งโครงสร้างการบริหารงานเป็น ๔ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายนโยบายและแผน ฝ่าย

กิจการนักเรียน ผู้บริหารยึดหลักการบริหาร/ เทคนิคการบริหารแบบ PDCA และธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

๒. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ ของสถานศึกษา

คำขวัญโรงเรียน “วิชาการเป็นศักดิ์ จรรยาเป็นศรี”

ปรัชญาโรงเรียน “วิชาจรณสมปนโน : มีความรู้ ควบคู่คุณธรรม”

วิสัยทัศน์ “สำนักศาสนศึกษาวัดหนองแขวง มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาอย่างมีคุณภาพ พัฒนาผู้เรียนให้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา นำความรู้สู่ความเป็นเลิศ เชิดชูพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นศาสนทายาทที่ดีและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม”

พันธกิจ (Mission)

๑. พัฒนาสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาชาติ และหน่วยงานต้นสังกัด

๒. ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษา

๓. ส่งเสริมการมีระเบียบวินัย และนำคุณธรรมสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดำรงชีวิตอยู่ด้วยวิถีพุทธธรรม

๔. ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม – บาลี

๕. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นศาสนทายาทที่ดี มีอุดมการณ์ รักษาและปกป้องพระพุทธศาสนา

๖. พัฒนาระบบปฏิบัติงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

๗. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูให้ได้เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ

๘. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

๙. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้ก้าวทันการพัฒนาตามกรอบแนวคิดของประชาคมอาเซียน

เป้าหมาย (Goal)

๑. ผู้เรียนมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ ร้อยละ ๘๐

๒. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ร้อยละ ๘๐
 ๓. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ ๘๐
 ๔. ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุผล ร้อยละ ๘๐
 ๕. ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ร้อยละ ๖๐
 ๖. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ร้อยละ ๘๐
 ๗. ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ร้อยละ ๘๐
 ๘. ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ร้อยละ ๘๐
 ๙. คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ร้อยละ ๖๐
 ๑๐. สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน ร้อยละ ๘๐
 ๑๑. สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริหารที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ ร้อยละ ๘๐
 ๑๒. สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ร้อยละ ๘๐
 ๑๓. สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ร้อยละ ๘๐
 ๑๔. สถานศึกษามีการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ปรัชญาและจุดเน้นที่กำหนดขึ้น ร้อยละ ๘๐
 ๑๕. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมตามนโยบาย จุดเน้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมสถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น ร้อยละ ๘๐
- อัตลักษณ์ของสถานศึกษา “รู้ดี ประพฤติดี”**
- เอกลักษณ์ของสถานศึกษา “นักธรรมเด่น เน้นบาลี สามัญมีมาตรฐาน”**
๓. **แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา** ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักศาสนศึกษา โดยสำนักศาสนศึกษาเป็นผู้ดำเนินการเองชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และดำเนินการตามภาระงานต่อไปนี้

๑. การควบคุมคุณภาพการศึกษา

๑.๑ การกำหนดมาตรฐาน โรงเรียนวัดหนองแขวงวิทยาได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาและประเมินตนเองตามมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ๑๕ มาตรฐาน

๑.๒ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร

๒. การตรวจสอบคุณภาพ หรือการทบทวนคุณภาพภายใน

๓. การประเมินคุณภาพการศึกษา

๔. กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และทักษะการดำรงชีวิตได้ตามศักยภาพ

กลยุทธ์ที่ ๒ สร้างเสริมศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ มีทักษะในการปฏิบัติงาน สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

กลยุทธ์ที่ ๓ สร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่ดี คล่องตัว มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม

กลยุทธ์ที่ ๔ ระดมและจัดหาทรัพยากรทางการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ที่ ๕ ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้และสรรสร้างสภาวะแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมและพัฒนากิจการศึกษานองงานคณะสงฆ์ ในแผนกนันทกรรมและแผนกบาลี

กลยุทธ์ที่ ๗ ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนด้านสุนทรียภาพและนันทนาการ โดยเน้นการสวดมนต์ด้วยทำนองมคธ สังโยค สรภัญญะ และศิลปะบำบัดอย่างมีรูปแบบ

สถิติจำนวนพระภิกษุสามเณรที่ส่งเข้าสอบพระปริยัติธรรม แผนก ธรรม
สำนักงานศึกษาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัว ๕ ปีซ้อนหลัง

ตารางที่ ๒ สถิติผู้สอบนักธรรม ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕^๓

ที่	ประเภทนักธรรม	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	นักธรรมชั้นตรี	๑๐๓	-	๑๐๓	๑๐๒	๑	๙๙ %
๒	นักธรรมชั้นโท	๑๓๖	๒๘	๑๐๘	๕๖	๕๒	๕๒ %
๓	นักธรรมชั้นเอก	๓๘	๗	๓๑	๒๑	๑๐	๖๘ %
รวม		๒๗๗	๓๕	๒๔๒	๑๗๙	๖๓	๗๔ %

ตารางที่ ๓ สถิติผู้สอบนักธรรม ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕^๔

ที่	ประเภทนักธรรม	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	นักธรรมชั้นตรี	๑๔๘	-	๑๔๘	๑๔๘	-	๑๐๐ %
๒	นักธรรมชั้นโท	๑๕๘	๔๐	๑๑๘	๒๘	๙๐	๒๔ %
๓	นักธรรมชั้นเอก	๓๙	๕	๓๔	๓๓	๑	๙๗ %
รวม		๓๔๕	๔๕	๓๐๐	๒๐๙	๙๑	๗๐ %

ตารางที่ ๔ สถิติผู้สอบนักธรรม ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕^๕

ที่	ประเภทนักธรรม	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	นักธรรมชั้นตรี	๑๔๕	-	๑๔๕	๑๔๕	-	๑๐๐ %
๒	นักธรรมชั้นโท	๑๕๗	๖๒	๙๕	๒๘	๖๗	๒๙ %
๓	นักธรรมชั้นเอก	๗๔	๑๗	๕๗	๕๑	๖	๘๙ %
รวม		๓๗๖	๗๙	๒๙๗	๒๒๔	๗๓	๗๕ %

^๓ ที่มา : หนังสือหนองบัววิทยาสาร ๒๕๕๖.

^๔ ที่มา : หนังสือหนองบัววิทยาสาร ๒๕๕๕.

^๕ ที่มา : หนังสือหนองบัววิทยาสาร ๒๕๕๔.

ตารางที่ ๕ สถิติผู้สอบนักธรรม ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒^๖

ที่	ประเภทนักธรรม	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	นักธรรมชั้นตรี	๑๔๒	๙	๑๓๓	๑๓๓	-	๑๐๐ %
๒	นักธรรมชั้นโท	๑๐๙	๒๗	๘๒	๕๑	๓๑	๖๒ %
๓	นักธรรมชั้นเอก	๔๗	๔	๔๓	๒๑	๒๒	๔๙ %
รวม		๒๙๘	๓๗	๒๕๘	๒๐๕	๕๕	๗๙ %

ตารางที่ ๖ สถิติผู้สอบนักธรรม ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๑^๗

ที่	ประเภทนักธรรม	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	นักธรรมชั้นตรี	๑๐๘	๑๘	๙๐	๘๖	๔	๙๕ %
๒	นักธรรมชั้นโท	๗๘	๒๘	๕๐	๓๑	๑๙	๖๒ %
๓	นักธรรมชั้นเอก	๖๓	๑๕	๔๘	๔๘	๐	๑๐๐ %
รวม		๒๔๙	๕๑	๑๙๘	๑๖๕	๓๓	๘๖ %

ผลจากการศึกษา สภาพการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองแขวง พบว่า สำนักศาสนศึกษาแห่งนี้ได้บูรณาการจัดการศึกษามาใช้แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแบบ ประยุกต์ร่วมกับแผนกสามัญศึกษา^๘ ที่เห็นว่าการส่งเสริมการศึกษาภาคปริยัติและภาคปฏิบัติให้เจริญ ควบคู่กันไปนั้นเป็นประโยชน์ต่อศาสนทายาทในยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงดังในปัจจุบัน ซึ่งเดิมทีเดียว ในอดีตมีการจัดการศึกษาเฉพาะแผนกธรรมเพียงอย่างเดียวต่อมาเริ่มพัฒนาจัดการศึกษาแผนกบาลี เพิ่มเติมเพื่อไม่ให้พระภิกษุสามเณรมีความลำบากในการหาที่ศึกษาจึงได้จัดให้มีการเรียนการสอน แผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษาขึ้นในสถานศึกษาเดียวกันและบูรณาการการศึกษาแผนกธรรม แผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษาเข้าด้วยกันโดยดำเนินการตามประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิใน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๘^๙ หลักสูตรแกนกลางการศึกษา

^๖ ที่มา : หนังสือหนองแขวงวิทยาสาร ๒๕๕๓.

^๗ ที่มา : หนังสือหนองแขวงวิทยาสาร ๒๕๕๒.

^๘ สัมภาษณ์ พระมหาดุลย์ กิตติญาณเมธี, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองแขวงวิทยา. วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^๙ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, การประชุมสัมมนาครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำปี ๒๕๕๖, หน้า ๒๖. (เอกสารอัดสำเนา)

ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กระทรวงศึกษาธิการ^{๑๐} มีองค์ประกอบการพัฒนาที่เป็นแนวทางสู่ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา โดยผู้กำหนดนโยบายการศาสนศึกษา คือ เจ้าสำนักหรือเจ้าอาวาส เป็นการบริหารจัดการศาสนศึกษายุคใหม่ มีแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย ประกอบด้วย ๑. เป็นการจัดการเรียนร่วมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษาของโรงเรียนวัดหนองแขงวิทยาที่เปิดสอนทั้งหลักสูตรมัธยมศึกษา บาลี และสามัญศึกษา ๒. การกำหนดโครงสร้างการบริหารงานเป็นฝ่ายต่างๆ เช่น การกำหนดให้มีฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายนโยบายและแผน ฝ่ายกิจการนักเรียน ผู้บริหารยึดหลักการบริหารและมีเทคนิคการบริหารเชิงระบบ PDCA ๓. กำหนดให้มีหลักสูตรมาภิบาล ๔. การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ๕. การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยสถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ ๖. ให้ชุมชนมีส่วนในการพัฒนา ๗. มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ๘. มีการสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐ และจากการศึกษาสถิติของศาสนทายาทในแต่ละปีการศึกษา พบว่า ผลการสอบได้แผนกธรรมของนักเรียนในระยะ ๕ ปีการศึกษา (๒๕๕๑-๒๕๕๕) สอบได้คิดเฉลี่ยร้อยละ ๗๖.๘ สิ่งที่ได้ชัดเจน คือ การจัดการศึกษาทั้ง ๓ แผนก แบบบูรณาการ มีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

๒.๒ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนคณะ จังหวัดขอนแก่น (วัดชัยศรี)

ก่อนจะได้ศึกษากรณีศึกษาสำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น วัดชัยศรี ขอนำเรียนความเป็นมาของการจัดการศึกษาแผนกบาลีว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในภาคภาษาบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีมาแต่โบราณ คงเนื่องด้วยว่าพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจารึกด้วยภาษาบาลี คณะสงฆ์จึงจัดให้มีการเรียนการสอนในภาคภาษาบาลี เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจภาษาบาลีอย่างถ่องแท้ กว้างขวางและลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และอุปการะว่าในยุคสมัยต้น ๆ ที่คณะสงฆ์จัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมยังไม่ได้กำหนดหนังสือเรียนที่เป็นภาษาไทย อีกทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาไทยก็ยังมีแพร่หลาย จึงปรากฏว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยนั้นมีเฉพาะแผนกบาลี โดยกำหนดระดับการศึกษาไว้ ๓ ชั้น คือ ชั้นบาลีเปรียญตรี ชั้นบาลีเปรียญโท และชั้นบาลีเปรียญเอก และการสอบความรู้อันเป็นการวัดผลการเรียนเพื่อเลื่อนชั้นประโยค ที่เรียกว่า

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระมหาอดุลย์ กิตติญาณเมธี ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองแขงวิทยา วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖.

สอบความรู้บาลีสนามหลวง ก็ใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการ เมื่อพระภิกษุสามเณรรูปใดสามารถแปลสอบผ่าน ประโยคบาลีได้ในระดับชั้นที่คณะกรรมการกำหนดก็จะได้เป็นบาเรียนตามภูมิรู้ในชั้นนั้น ๆ โดยการสอบความรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลียังคงใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่าเป็นลำดับมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๕๙ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๖๘) จึงได้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วยวิธีแปลด้วยปากเปล่ามาใช้สอบด้วยวิธีเขียนดังที่ คณะสงฆ์ได้ปฏิบัติมาถึงในปัจจุบัน

การบริหารและการจัดการเรียนการสอน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เมืองครุฑของคณะสงฆ์ไทยคือกองบาลีสนามหลวง ปัจจุบันมีสมเด็จพระมหาธีรราชมิ่งคณาจารย์ วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นแม่กองบาลีสนามหลวง กำกับดูแลการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยการกำหนดนโยบาย กำหนดหลักสูตร และดำเนินการจัดวัดผลการเรียนระดับประเทศ ที่เรียกว่า **สอบบาลีสนามหลวง** โดยมีกระบวนการเริ่มตั้งแต่การออกข้อสอบ จัดสอบ ประกาศผลการสอบ และออกหนังสือสำคัญอันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมให้กับผู้ที่สอบผ่านในแต่ละประโยคชั้น ส่วนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนั้น มีสำนักเรียน และสำนักเรียนคณะจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการในแต่ละสำนัก

ระดับการศึกษา / ชั้นประโยค การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กำหนดระดับการศึกษาไว้ ๘ ชั้นประโยค คือ ตั้งแต่ชั้นประโยค ๑ - ๒ ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค โดยชั้นประโยคที่ถือว่าเป็นเปรียญ คือ เปรียญธรรม ๓ ประโยค ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค จัดรวมเป็น ๓ ชั้น ดังนี้

๑. เปรียญตรี เริ่มจากชั้นบาลีไวยากรณ์ประโยค ๑ - ๒ ถึงประโยค ป.ธ. ๓ (ใช้เวลาเรียนอย่างน้อย ๓ ปี นับจากชั้นบาลีไวยากรณ์)

๒. เปรียญโท คือ ชั้นประโยค ป.ธ. ๔ - ๕ - ๖ (ใช้เวลาเรียนอย่างน้อย ๓ ปี นับจากเปรียญตรี)

๓. เปรียญเอก คือ ชั้นประโยค ป.ธ. ๗ - ๘ - ๙ (ใช้เวลาเรียนอย่างน้อย ๓ ปี นับจากเปรียญโท)

รวมเวลาเรียนตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์จนถึงประโยค ป.ธ. ๙ ใช้เวลาเรียนอย่างน้อย ๙ ปี พระภิกษุ สามเณร ที่จะเข้าสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จะต้องสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและจบนักธรรมชั้นตรีจึงมีสิทธิสอบบาลีสนามหลวงชั้นประโยค ๑ - ๒ จบนักธรรมชั้นโท จึงมีสิทธิสอบประโยค ป.ธ. ๔ และจบนักธรรมชั้นเอกจึงมีสิทธิสอบประโยค ป.ธ. ๗ แต่เดิมพระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค เป็นเปรียญตรีจะได้รับพระราชทานพัดเปรียญจากพระมหากษัตริย์ พระภิกษุก็สามารถใช้คำว่า “**พระมหา**” นำหน้าชื่อได้ เช่น พระมหาสามารถ อติโย ผู้เป็นสามเณรจะใช้คำว่า “**เปรียญ**” ต่อท้ายชื่อ เช่น สามเณรทองคำ แสนดี (เปรียญ) เป็นต้น ในปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดพระราชพิธี

ทรงตั้งเปรียญธรรมพระราชทานปริญญาบัตร ประกาศนียบัตร และพัดเปรียญแก่พระภิกษุสามเณร ที่สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค ที่ถือว่าเป็นชั้นสูงสุดของเปรียญโท และเปรียญธรรม ๙ ประโยค เป็นชั้นสูงสุดของเปรียญเอก ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง ในวัน ขึ้น ๑๔ ค่ำ กลางเดือน ๖ ของทุกปี (ก่อนวันวิสาขบูชา ๑ วัน ถ้าปีใดเป็นอธิกมาสก็เลื่อนเป็นวัน ขึ้น ๑๔ ค่ำ กลางเดือน ๗) สำหรับเปรียญธรรม ๓ ประโยค ซึ่งถือเป็นประโยคเบื้องต้นของชั้นเปรียญธรรมนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดถวายสมเด็จพระสังฆราช จัดพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม ๓ ประโยค ในโอกาสอันสมควร ดังที่คณะสงฆ์ได้ปฏิบัติสืบมา โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติสนองงานคณะสงฆ์ในการพระราชพิธีดังกล่าว

หลักสูตร หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ได้รับการปรับปรุงและพัฒนา โดยกองบาลีสนามหลวง กำหนดหนังสือตำราเรียนรวมเป็นวิชาหลักได้ ๔ วิชา และแยกเป็นรายวิชาย่อยได้ ๗ วิชา ในแต่ละชั้นประโยค มีไม่เกิน ๔ วิชา ดังนี้

วิชาบาลีไวยากรณ์ : แยกออกเป็นวิชาบาลีไวยากรณ์ เฉพาะประโยค ๑ - ๒ และ ๓

วิชาบุรพภาค : ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยและรูปแบบหนังสือราชการ เฉพาะประโยค ป.ธ. ๓

วิชาวากยสัมพันธ์ : เฉพาะประโยค ป.ธ. ๓

วิชาแปลมคธเป็นไทย : หรือแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยเป็นวิชาหลักที่ต้องเรียนทุกชั้นประโยคต่างกันโดยคัมภีร์ที่กำหนดให้เรียน

วิชาแปลไทยเป็นมคธ : ตั้งแต่ประโยค ป.ธ. ๔ ถึงประโยค ป.ธ. ๙ กำหนดคัมภีร์ต่างไปตามชั้น

วิชาแต่งไทยเป็นมคธ : เฉพาะประโยค ป.ธ. ๙

วิชาแต่งฉันทภาษาบาลี : เฉพาะประโยค ป.ธ. ๘ - ๙

คัมภีร์ที่กำหนดสำหรับการแปลมคธเป็นไทยในชั้นประโยคต่างๆ มีดังนี้

● ประโยค ๑ - ๒	ฉัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑ - ๔
● ประโยค ป.ธ. ๓	ฉัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕ - ๘
● ประโยค ป.ธ. ๔	มังคลัตถทีปนี ภาค ๑
● ประโยค ป.ธ. ๕	มังคลัตถทีปนี ภาค ๒
● ประโยค ป.ธ. ๖	สมันตปาสาทิกา ภาค ๓
● ประโยค ป.ธ. ๗	สมันตปาสาทิกา ภาค ๑ - ๒
● ประโยค ป.ธ. ๘	วิสุทธีมรรค
● ประโยค ป.ธ. ๙	อภิธัมมัตถวินิ

การวัดผลและประเมินผลการเรียน การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มีการวัดผลและประเมินผลในระดับชั้นเรียน โดยสำนักเรียน และโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประจำจังหวัด ดำเนินการจัดวัดผลและประเมินผลการเรียนในช่วงที่มีการเรียนการสอน แต่การวัดผลลักษณะนี้เป็นเพียงการทดสอบความรู้ของผู้เรียนเท่านั้น ไม่ได้ใช้ในการตัดสินผลการเรียนหรือเลื่อนระดับชั้นประโยคแต่อย่างใด เพราะการวัดและประเมินผลใช้การวัดผลระดับประเทศ ที่เรียกว่า **สอบบาลีสนามหลวง** โดยกองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการจัดวัดผลการเรียนรู้ ที่ปัจจุบันกำหนดการสอบบาลีสนามหลวงไว้ ดังนี้

๑. ประโยค ๑ - ๒ ถึง ประโยค ป.ธ. ๕ กำหนดสอบสนามหลวงปีละ ๒ ครั้ง และในกรณีที่นักเรียนรูปใดสอบไม่ผ่านในครั้งที่ ๑ สามารถสอบซ่อมในครั้งที่ ๒ ภายในปีการศึกษาเดียวกันได้ ทั้งนี้ต้องสอบผ่านวิชาใดวิชาหนึ่งในการสอบครั้งที่ ๑ ก่อน จึงจะมีสิทธิเข้าสอบครั้งที่ ๒

๒. ประโยค ป.ธ. ๖ ถึง ประโยค ป.ธ. ๙ กำหนดสอบสนามหลวงปีละ ๑ ครั้ง ถ้านักเรียนรูปใดสอบไม่ผ่านก็ต้องเข้าสอบใหม่ในปีการศึกษาถัดไป

การตัดสินผลการเรียนจะใช้ผลการสอบบาลีสนามหลวงเท่านั้น กล่าวคือ ผู้ที่สอบผ่านประโยคบาลีสนามหลวงจึงจะได้เลื่อนชั้นประโยคในระดับสูงขึ้น

วิธีดำเนินการจัดสอบบาลีสนามหลวง แม่กองบาลีสนามหลวงได้จัดให้มีการดำเนินการสอบแผนกบาลีสนามหลวงไว้ดังนี้

๑. กองบาลีสนามหลวงแต่งตั้งคณะกรรมการออกข้อสอบ
๒. กองบาลีสนามหลวงจัดพิมพ์ข้อสอบ
๓. เจ้าคณะภาคแต่งตั้งคณะกรรมการนำข้อสอบจากส่วนกลางไปยังสนามสอบบาลีสนามหลวงทุกแห่ง เฉพาะประโยค ๑ - ๒ ประโยค ป.ธ. ๓ และประโยค ป.ธ. ๔ เปิดสอบพร้อมกันทั่วประเทศ

สำหรับประโยค ป.ธ. ๕ ถึงประโยค ป.ธ. ๙ กำหนดให้มีสนามสอบบาลีสนามหลวงเฉพาะในกรุงเทพมหานครเท่านั้น

๔. เจ้าคณะภาคจัดส่งใบคำตอบของนักเรียนทุกชั้นประโยคไปยังกองบาลีสนามหลวง
๕. กองบาลีสนามหลวงแต่งตั้งพระภิกษุผู้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมซึ่งมีวุฒิเปรียญธรรม ๖ ประโยคขึ้นไป เป็นกรรมการตรวจข้อสอบ โดยนิมนต์คณะกรรมการไปประชุมตรวจข้อสอบพร้อมกัน ณ สถานที่ซึ่งแม่กองบาลีสนามหลวงกำหนด

หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา กองบาลีสนามหลวง กำหนดหนังสือสำคัญอันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สำหรับพระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้ประโยคบาลีสนามหลวงในชั้นประโยคต่าง ๆ ดังนี้

๑. ประกาศนียบัตร เป็นเอกสารแสดงวุฒิการศึกษาที่ให้แก่ผู้สอบไล่ได้ประโยค ๑ – ๒ ถึงชั้นเปรียญธรรม ๘ ประโยค แต่มีความแตกต่างกัน คือ

ก. ประกาศนียบัตร สำหรับผู้สอบไล่ได้ประโยค ๑ – ๒ ออกให้โดยแม่กองบาลีสนามหลวงและผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (มีลายมือชื่อของแม่กองบาลีสนามหลวง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประทับไว้เป็นสำคัญ)

ข. ประกาศนียบัตร สำหรับผู้สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค ถึงเปรียญธรรม ๘ ประโยค ออกให้โดยแม่กองบาลีสนามหลวง และนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (มีลายมือชื่อของแม่กองบาลีสนามหลวง และนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประทับไว้เป็นสำคัญ)

๒. ปริญญาบัตร เป็นเอกสารแสดงวุฒิการศึกษาที่มอบให้แก่ผู้สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค ออกให้โดยแม่กองบาลีสนามหลวง และนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (มีลายมือชื่อของแม่กองบาลีสนามหลวงและนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประทับไว้เป็นสำคัญ)

ตารางที่ ๗ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการสอบบาลีของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^{๑๑}

ปีการศึกษา	ผู้เรียน (รูป)	เข้าสอบ (รูป)	สอบได้ (รูป)
พ.ศ. ๒๕๕๔	๔๐,๑๐๑	๒๕,๘๔๕	๕,๑๐๓
พ.ศ. ๒๕๕๓	๔๐,๗๖๓	๒๖,๘๐๖	๕,๐๑๙
พ.ศ. ๒๕๕๒	๓๙,๐๒๔	๒๕,๓๖๐	๔,๔๑๒
พ.ศ. ๒๕๕๑	๓๑,๘๔๕	๒๑,๒๒๒	๔,๘๕๕

จะเห็นว่าแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในอดีตเพื่อพัฒนาศาสนทายาท มีลักษณะบูรณาการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เช่นเดียวกันกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยมหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารกำหนดหลักสูตร การวัดผลประเมินผล ส่วนการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาเป็นหน้าที่ของเจ้าสำนักเรียน สำหรับสำนักเรียนแห่งนี้ถึงแม้ว่าแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาของผู้บริหารเป็นในลักษณะต่างคนต่างคิดและต่างทำ

การศึกษาภาษาบาลีซึ่งถือเป็นหลักปริยัติศาสนา อันเป็นบูรพาคณะแห่งธรรมเนียมการศึกษาของพระสงฆ์ สามเณร เพราะพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบันก็ด้วยการศึกษาพระธรรมวินัยที่พระภิกษุสามเณรผู้เป็นศาสนทายาทยังมีการศึกษาที่แตกฉานถูกต้องทรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์แห่ง

^{๑๑} ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๒๕๕๕.

พุทธวจนะและการปฏิบัติที่ถูกต้องตามมรรควิธี คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น มีการพัฒนาศาสนทายาท ให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยอาศัยแนวทางการพัฒนาด้วยการจัดให้มีการศึกษาที่เป็นไปตามคำสั่งมหาเถรสมาคมให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกันกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาก่อนหน้านี้ว่าอย่างสำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่นวัดชัยศรี อำเภอ น้ำพอง ที่จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ดังจะได้นำเสนอแนวทางการดำเนินการของสำนักเรียนแห่งนี้ตามบริบทที่สำนักเรียนได้ดำเนินการ ดังนี้

การจัดการศึกษาของสำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น วัดชัยศรี เริ่มมีขึ้นโดยเปิดสอน นักรธรรมชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้เปิดสอนแผนกบาลี จนถึงปัจจุบันและมี พระมหาอุทัยน จีระพัฒโน เป็นเจ้าสำนักเรียน และต่อไปนี้ ขอเสนอความเป็นมาของการจัดการศึกษาในอดีตว่าในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นต้นมา พระมหาสี ปญญาบโชโต เป็นผู้จัดการศึกษาแผนกบาลี ของสำนักเรียนคณะจังหวัดวัดชัยศรี อย่างเป็นที่โดดเด่นอย่างมาก มีผู้สอบบาลีได้ ร้อยละ ๗๐ – ๘๐ รูปต่อปี จนได้รับพัดเชิดชูเกียรติจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ให้เป็นสำนักเรียนดีเด่น

ปัจจุบัน การศึกษาแผนกบาลี ของสำนักเรียนคณะจังหวัดวัดชัยศรีก็ยังคงการศึกษาไว้เหมือนเดิมทุกอย่าง การสืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นสำนักเรียนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปทั้ง เยาวชนที่บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณรแล้วได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี โดยเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรทุกรูป โดยไม่จัดเก็บค่าธรรมเนียมหรือค่าเล่าเรียนใดๆ ทั้งสิ้น ทางวัดเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมด ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ข้อวัตรปฏิบัติ กฎ ระเบียบ พระธรรมวินัย ให้เป็นพระภิกษุสามเณรที่มีคุณภาพสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา สนองงานคณะสงฆ์และบริการชุมชน อย่างเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ

สำนักเรียนคณะจังหวัดวัดชัยศรี ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

๑. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบทอดพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อสืบสานตำนานการศึกษาบาลีและรู้ถึงความสำคัญของภาษาบาลี
๓. เพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๔. เพื่อสร้างบุคลากรให้มีคุณภาพ เพื่อสนองงานคณะสงฆ์
๕. เพื่อให้เกิดความปิติลึกซึ้ง และมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาบาลี

เป้าหมายของการจัดการศึกษา สร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ ด้านภาษาบาลี ทั้งที่เป็นข้ออรรถ ข้อธรรม ในการสนองงานคณะสงฆ์และบริการชุมชน ยกระดับ

การศึกษาและสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนว่าภาษาบาลีมีความสำคัญ สามารถนำไปใช้ได้ทั้งทางคดีโลกและทางคดียุติธรรม

การจัดการศึกษาของสำนักเรียนวัดชัยศรี ในอดีตที่ผ่านมาเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบพี่สอนน้อง คือ ผู้ที่สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ขึ้นไปจะต้องเป็นครูสอนทั้งแผนกธรรมและบาลี โดยที่ทางสำนักเรียนจะสร้างบุคลากรขึ้นเองโดยการส่งคณะครูเข้ารับการอบรมหรือศึกษาดูงานจากวัดที่ประสบความสำเร็จด้านการศึกษาแผนกบาลีมาก่อน เจ้าอาวาสที่รับผิดชอบจัดการศึกษาทุกรูปจะเน้นว่าการที่เราสร้างบุคลากรครูสอนขึ้นเอง ครูกับนักเรียนจะมีความคุ้นเคย มีความสนิทสนมกันง่ายต่อการจัดการเรียนการสอน

สำนักเรียนวัดชัยศรี สามารถคงอยู่ได้และประสบผลสำเร็จมาจนถึงปัจจุบันก็เพราะอาศัยการจัดการเรียนการสอนที่บูรพาจารย์ในอดีตที่ผ่านมาได้วางรากฐานการศึกษาแบบระบบเครือญาติ

คำขวัญของโรงเรียน

ศึกษาดี มีคุณธรรม นำความคิดอย่างสร้างสรรค์

ปรัชญาโรงเรียน

ปัญญา นรานํ รตนํ : ปัญญาเป็นแก้วอันประเสริฐของนรชน

วิสัยทัศน์ (Vision)

ยกระดับการศึกษา สร้างศาสนทายาท สืบทอดพระพุทธศาสนา รักษาพุทธพจน์

พันธกิจ (Mission)

๑. ผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อสนองงานคณะสงฆ์
๒. ยกระดับการศึกษาของพระภิกษุสามเณร
๓. ให้โอกาสแก่บุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองทางด้านการศึกษา
๔. ขยายการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลอย่างเสมอภาคและทั่วถึง
๕. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชน ระดมทรัพยากรจากบุคคลและชุมชนท้องถิ่น

กิจกรรมส่งเสริมอื่นนอกชั้นเรียน

๑. จัดทัศนศึกษา ดูงานและสำนักเรียนสำคัญ
๒. เชิญวิทยากรที่ประสบผลสำเร็จด้านการศึกษาบาลีมาอบรมและให้กำลังใจแก่

พระภิกษุสามเณร

๓. ศิษย์เก่าวัดชัยศรีที่ประสบความสำเร็จทั้งที่ยังเป็นบรรพชิตและฆราวาสจะมาให้

กำลังใจและแนะแนววิธีการเรียนบาลีว่ามีประโยชน์อย่างไร

การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน

ชุมชนบ้านเสี้ยว หมู่ ๙ และ ๑๓ เป็นชุมชนที่มีความสำคัญและเข้มแข็ง มีความศรัทธา ตั้งมั่นเป็นอย่างมากในการสนับสนุน ให้ความอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรม

ทั้งแผนกรรมและแผนกบาลี ซึ่งในแต่ละปีจะมีพระภิกษุสามเณรเข้าศึกษาบาลี ปีละ ๗๐ – ๘๕ รูป ต่อปี โดย ๑ ครั้วเรือนจะรับเป็นโยมอุปฐากพระภิกษุหรือสามเณร ๑ รูป โดยจะส่งภัตตาหารเพล ทุกวัน การอุปฐากพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษาบาลีในลักษณะนี้ กระทำกันมาตั้งแต่เริ่มมีสำนัก เรียน จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านเสียวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาตลอด จึงง่าย ต่อการขอความอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณร

ส่วนองค์กรภาครัฐ และเอกชนนั้นก็ถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยเหมือนกันในการสนับสนุน ด้านงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นทั้งชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน จึงมีส่วนสำคัญ เป็นอย่างมากในการสนับสนุนผลักดันให้การจัดการศึกษาสำเร็จมาจนถึงปัจจุบัน

สถิติจำนวนพระภิกษุสามเณรที่ส่งเข้าสอบพระปริยัติธรรม แผนก บาลี

สำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น วัดชัยศรี ๕ ปีย้อนหลัง^{๑๒}

ตารางที่ ๘ สถิติผู้สอบบาลี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕

ที่	ประเภทบาลี	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	ประโยค ๑ - ๒	๒๒	๒	๒๐	๑๒	๘	๖๐
๒	ประโยค ๓	๑๕	๑	๑๔	๑๒	๒	๘๖
๓	ประโยค ๔	๑๐	๑	๙	๗	๒	๗๘
๔	ประโยค ๕	๕	-	๕	-	๕	๐
รวม		๕๒	๔	๔๘	๓๑	๑๗	๖๕

ตารางที่ ๙ สถิติผู้สอบบาลี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔

ที่	ประเภทบาลี	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	ประโยค ๑ - ๒	๓๔	๔	๓๐	๑๖	๑๔	๕๓
๒	ประโยค ๓	๑๑	๑	๑๐	๙	๑	๙๐
๓	ประโยค ๔	๑๐	-	๑๐	๕	๕	๕๐
๔	ประโยค ๕	๖	๒	๔	-	๔	๐
รวม		๖๑	๗	๕๔	๓๐	๒๔	๕๖

^{๑๒} ที่มา ตารางที่ ๘ - ๑๒ สำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น วัดชัยศรี อำเภอโนนน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ ๑๐ สถิติผู้สอบบาลี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓

ที่	ประเภทบาลี	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	ประโยค ๑ - ๒	๓๒	๓	๒๙	๑๐	๑๙	๓๔
๒	ประโยค ๓	๑๐	-	๑๐	๗	๓	๗๐
๓	ประโยค ๔	๘	-	๘	๓	๕	๓๘
๔	ประโยค ๕	๕	-	๕	-	๕	๐
รวม		๕๕	๓	๕๒	๒๐	๓๒	๓๘

ตารางที่ ๑๑ สถิติผู้สอบบาลี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒

ที่	ประเภทบาลี	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	ประโยค ๑ - ๒	๓๓	๕	๒๘	๙	๑๙	๓๒
๒	ประโยค ๓	๑๗	๖	๑๑	๘	๓	๗๓
๓	ประโยค ๔	๔	๑	๓	๑	๒	๓๓
๔	ประโยค ๕	๙	๑	๘	๔	๔	๕๐
รวม		๖๓	๑๓	๕๐	๒๒	๒๘	๔๔

ตารางที่ ๑๒ สถิติผู้สอบบาลี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๑

ที่	ประเภทบาลี	จำนวน..... รูป	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	เปอร์เซ็นต์
๑	ประโยค ๑ - ๒	๒๕	-	๒๕	๑๗	๘	๖๘
๒	ประโยค ๓	๑๐	-	๑๐	๗	๓	๗๐
๓	ประโยค ๔	๘	-	๘	๗	๑	๘๘
๔	ประโยค ๕	๔	-	๔	๒	๒	๕๐
รวม		๔๗	-	๔๗	๓๓	๑๔	๗๐

สรุปว่า จากสภาพการศึกษา สำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น วัดชัยศรี พบว่า การจัดการศึกษาแผนกบาลี เป็นการจัดการเรียนการสอนร่วมกับแผนกธรรม เปิดการเรียนแผนกบาลี ตั้งแต่ระดับชั้นประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ๕ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการศึกษาที่พบจากสถิติ

การสอบบาลี ใน ๕ ปีการศึกษา ทำให้เห็นความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่เจ้าสำนักเรียนมีความพึงพอใจโดยมีแนวทางในการจัดการศึกษา คือ ประยุกต์หรือพัฒนาการบริหารจัดการสำนักเรียน มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานเป็นฝ่ายต่างๆ ที่เหมาะต่อการบริหารจัดการสมัยใหม่ เช่น การกำหนดให้มีฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายนโยบายและแผน ฝ่ายกิจการนักเรียน มีเทคนิคการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการใช้หลักธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครอง ชุมชน การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสำนักเรียน จะเห็นว่าแนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยสถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการและชุมชนมีส่วนในการพัฒนา เปลี่ยนแนวทางและวิธีการดำเนินการที่เคยปฏิบัติมาเป็นแนวทางการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น และจากการศึกษาสถิติของนักเรียนในแต่ละปีการศึกษา (ปีการศึกษา ๒๕๕๑-๒๕๕๕) พบว่า การสอบได้ของนักเรียน ๕ ปีการศึกษา เฉลี่ยร้อยละ ๕๔ จะเห็นว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น (วัดชัยศรี) ในอดีตแนวทางในการพัฒนาศาสนทายาทคือ จัดให้มีการสอบ การวัดผล การประเมินผลและการมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบ โดยแม่กองบาลีสนามหลวง สำนักเรียนได้พัฒนาเป็นแนวทางการจัดการศึกษาสมัยใหม่ ที่มีระบบการบริหารจัดการ การบริหารหลักสูตร การบูรณาการให้ทุกภาคส่วน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอุปถัมภ์ การศึกษาเปิดสถานศึกษามากขึ้น

๒.๓ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนวิเวกธรรม ประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ

การจัดการศึกษาสงฆ์ในปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง วิวัฒนาการของวิทยาศาสตร์ที่เจริญก้าวหน้าทำให้มนุษย์เห็นและสัมผัสสิ่งใหม่ๆที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น เป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ มนุษย์เกิดการอยากรู้ อยากเห็น อยากจับต้อง ทำให้ความเป็นวิทยาศาสตร์ซึ่งออกมาในรูปวัตถุดึงดูดหันเหความสนใจให้มนุษย์ผู้เป็นศาสนทายาทเกิดการเปลี่ยนแปลง อารมณ์และจิตใจผันแปร ซึ่งเป็นที่มาของการที่จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาให้กับศาสนทายาทผู้ที่จะสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและยังคงสามารถรักษาพระพุทธศาสนาให้ยืนยงคงคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงนี้

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และ พ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับ ต่อมามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดแผนกมัธยมศึกษาขึ้น เรียกว่า “โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา” เมื่อโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาได้แพร่หลายออกไป

ทางคณะสงฆ์โดยองค์กรศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ว่า “โรงเรียนบาลีสامัญศึกษา สำหรับนักเรียน” โดยสังฆมนตรี จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้ออกเป็นระเบียบกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ปี พ. ศ. ๒๕๐๐ ต่อมาปี พ. ศ. ๒๕๐๗ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่เรียกว่า “บาลีศึกษาสามัญและปริยัติศึกษา” พร้อมทั้งยกเลิกระเบียบสังฆมนตรีว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีสามัญศึกษาสำหรับนักเรียน ต่อมาพิจารณาเห็นว่าการศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงเห็นควรให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้ผู้ศึกษาได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป จึงได้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ รongรับ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๕ กำหนดว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในวัดหรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะจัดตั้งขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการและด้วยความเห็นชอบของประธานสภาการศึกษาสงฆ์ โรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวง ศึกษาธิการโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จะให้การสนับสนุนเป็นเงินอุดหนุนตามกำลังงบประมาณและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากำหนด

ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนชายที่เข้าไปบวชในพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรการอบรมเพื่อให้ผู้ได้รับการอบรมมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม สมกับที่ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการศึกษาสงฆ์มีอยู่ ๓ แผนก ได้แก่ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรมและแผนกบาลีนั้น เป็นการจัดการศึกษาเฉพาะด้านหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาล้วน ๆ ไม่มีวิชาสามัญศึกษาเข้าไปปะปน ส่วนแผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการจัดการศึกษาที่ผสมผสานกันทั้งหลักสูตรแผนกธรรม แผนกบาลี และหลักสูตรสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเข้าด้วยกัน หมายถึงมีทั้งวิชาทางโลกและวิชาทางธรรม แต่หลักสูตรแผนกธรรม- บาลีไม่เข้มข้นมากนัก หรืออาจเรียกว่าการศึกษาสงฆ์แบบประยุกต์ ดังนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับเยาวชนยุคปัจจุบันสามารถบูรณาการนำเอาการศึกษาสงฆ์ทั้ง ๓ แผนก มาหลอมเป็นหนึ่งเดียวซึ่งเป็น

การศึกษาแผนกเดียวที่ทุกคนยอมรับว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศาสนทายาทในพระพุทธศาสนา จึงได้ศึกษาวิจัยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขั้น โดยศึกษาการจัดการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ความเป็นมาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

วัดธาตุ พระอารามหลวง ในอดีตมีการจัดการศึกษาเล่าเรียนตามแบบพื้นเมืองโบราณ ถ้าพระภิกษุสามเณรรูปใดสนใจใฝ่ศึกษาจะต้องเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนที่ กรุงเทพมหานคร จนกระทั่งสมัย พระครูวิเวกธรรมปฏิบัติ (พัว) เป็นเจ้าอาวาส ได้วางรากฐานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม-บาลี ขึ้น โดยได้สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมและจัดหาครูสอนพระปริยัติธรรมจากวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ ๒ รูป คือ พระมหาเหลว สุมนฺ ป.ธ.๕ (พระธรรมวิสุทธาจารย์) และ พระมหาพรหมณ์ จิตตเสโน ป.ธ.๖ มาเป็นครูสอนประจำสำนักแรก การพัฒนาการศึกษาภายในวัด พ.ศ.๒๔๘๖ จัดตั้งสำนักเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา เปิดสอนบาลีนักธรรม พ.ศ.๒๕๒๙ โรงเรียนวิเวกธรรมฯ ได้ขอเปิดขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้น โดยขอเป็นสาขาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ ในนาม “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตขอนแก่น” เปิดสอนในระดับอุดมศึกษา คณะพุทธศาสตร์ พ.ศ.๒๕๓๑ เปิดศูนย์การศึกษาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้โอกาสแก่เยาวชนที่สนใจได้ศึกษาประวัติและหลักธรรมของพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๓๔ โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา (วัดธาตุ) เปิดสอนแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๖

ปัจจุบันภายในวัดธาตุมีการศึกษา ๕ แผนก คือ ๑. พระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม ๒. พระปริยัติธรรมแผนกบาลี เปิดสอน ประโยค ๑-๒ ถึง เปรียญธรรม ๙ ประโยค ๓. พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เปิดสอน ม.๑-๖ ๔. แผนกอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น) เปิดสอน ถึงระดับปริญญาเอก ๕. โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ปรัชญาของโรงเรียน นตฺถิ ปญฺญาสมมา อภาฯ แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

อัตลักษณ์ของโรงเรียน สอนปริยัติ มุ่งปฏิบัติ เสริมปฏิเวธ

(บาลีนักธรรมเด่น เน้นการฝึกฝน พัฒนาตนให้มีสุข)

เอกลักษณ์ของโรงเรียน พัฒนาความรู้ คู่คุณธรรม นำชุมชน

วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ ของสถานศึกษา

วิสัยทัศน์ของโรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา

ภายในปีการศึกษา ๒๕๕๕ โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา (วัดธาตุ) เน้นพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านนักรบ บาลี และสามัญศึกษา สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้งอกงามด้วยศาสนทายาทที่เปี่ยมด้วยปัญญาพุทธธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์บนพื้นฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย และวิถีชีวิตแบบพอเพียง

พันธกิจของโรงเรียน

มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านวิชาการ ทั้งด้านนักรบ บาลี และสามัญศึกษา ให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม สู่มาตรฐานความเป็นสากล ภายใต้บริบท วัฒนธรรมไทยและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม วัด บ้าน โรงเรียน เพื่อสร้างความเข้มแข็งความสัมพันธ์ชุมชน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และพึ่งพาตนเองอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

เป้าหมายของโรงเรียน

- ๑) มุ่งปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๑ ตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
- ๒) มุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
- ๓) มุ่งพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา
- ๔) มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
- ๕) มุ่งศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมขั้นพื้นฐานให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบัน และปฏิบัติตามพระธรรมวินัย
- ๖) มุ่งจัดระบบบริหารจัดการ การจัดอัตรากำลังเพื่อให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
- ๗) มุ่งพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- ๘) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทั้งนักรบ บาลี และสามัญศึกษา ให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีความสุข

อัตลักษณ์ของโรงเรียน สอนปรีดี มุ่งปฏิบัติ เสริมปฏิเวธ

(บาลีนักรบเด่น เน้นการฝึกฝน พัฒนาตนให้สุข)

เอกลักษณ์ของโรงเรียน พัฒนาความรู้ คู่คุณธรรม นำชุมชน

แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการโดยชุมชนมีส่วนในการพัฒนา และโรงเรียนดำเนินการตามภาระงานต่อไปนี้

แนวทางการพัฒนาการศึกษาสู่เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาสถานศึกษา

โรงเรียนได้กำหนดนโยบายด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการ ๘ ประการ

๑. มุ่งเน้นพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทุกสาระการเรียนรู้ควบคู่กับคุณธรรมและค่านิยมด้านพระปรียัติธรรม สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ สู่การประกันคุณภาพการศึกษา
๒. มุ่งเน้นให้บุคลากรของโรงเรียน มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์
๓. มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรพื้นฐานตามความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๔. มุ่งเน้นการพัฒนาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ นวัตกรรม เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการเรียนการสอน
๕. มุ่งเน้นการพัฒนาระบบสารสนเทศให้ถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว ต่อการสืบค้นและมีความทันสมัย
๖. มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคมโดยรวม
๗. มุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน
๘. มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยที่ดีด้านศิลปะนันทนาการวรรณศิลป์ และไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

โรงเรียนได้ดำเนินการสำรวจสภาพปัจจุบัน และปัญหาเพื่อกำหนดแผนในการดำเนินงานให้สอดคล้องตามธรรมนูญโรงเรียน โดยกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี และมีระบบการดำเนินงานในลักษณะ PDCA การดำเนินงานจะเน้นการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบของคณะกรรมการ โรงเรียนมีการประเมินตนเอง โดยบุคลากรภายในโรงเรียน หาจุดเด่น จุดด้อย และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ทิศทางการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในอนาคต

โรงเรียนเน้นการพัฒนาการที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง เพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น สืบสานและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดย

๑. เน้นความเป็นเลิศทางพระปรียัติธรรม ทั้งแผนกนักธรรม บาลี และสามัญศึกษา
๒. เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม บูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
๓. เน้นการจัดการเรียนการสอนตามแนวพระราชดำริ หลักปรัชญาความพอเพียง

๔. เน้นการจัดการเรียนการสอน บูรณาการหลักสูตรท้องถิ่น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
๕. เน้นการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล

การดำเนินการด้านประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๕๕๓

๑. ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาตลอดปี
๒. ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เพื่อพัฒนาปรับปรุงและให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในรูปแบบต่าง ๆ
๓. พัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา โดยเน้นความสอดคล้องและบูรณาการกับแนวทางสำคัญ คือ มาตรฐานคุณภาพการศึกษา ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้ครอบคลุมหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ๘ ประการ (ซึ่งมีแล้วในข้อ ๖)

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ ๑ เร่งรัดพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติและสากล ทั้งสามัญศึกษาควบคู่การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

กลยุทธ์ที่ ๒ เร่งรัดพัฒนาครูตามมาตรฐานวิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ ๓ เร่งรัดพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย

กลยุทธ์ที่ ๔ เร่งรัดพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน

กลยุทธ์ที่ ๕ เร่งรัดพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ ๖ เร่งรัดพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

กลยุทธ์ที่ ๗ เร่งรัดพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้อุปถัมภ์ ผู้มีส่วนร่วม

**สถิติจำนวนพระภิกษุสามเณรที่ส่งเข้าสอบพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา
โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง^{๑๓}**

ตารางที่ ๑๓ จำนวนนักเรียนที่ผ่านการสอบสนามหลวง แผนก ธรรม ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕

ชั้น	ส่งสอบ	สอบผ่าน	สอบตก	หมายเหตุ		ร้อยละ
				ขาดสอบ	คงสอบ	
นักธรรมชั้นตรี	๕๔	๕๐	๓	๑	๕๓	๙๔.๓๔
นักธรรมชั้นโท	๓๖	๓๔	๒	-	๓๖	๙๔.๔๔
นักธรรมชั้นเอก	๑๔	๑๔	-	-	๑๔	๑๐๐
รวมทุกชั้น	๑๐๔	๙๘	๕	๑	๑๐๓	๙๕.๑๕

ตารางที่ ๑๔ จำนวนนักเรียนที่ผ่านการสอบสนามหลวง แผนกบาลี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕

ชั้น	ส่งสอบ	สอบผ่าน	สอบตก	เฉพาะวิชา	หมายเหตุ		ร้อยละ
					ขาดสอบ	คงสอบ	
ประโยค ๑-๒	๙๗	๒๓	๕๑	๑๙	๔	๙๓	๒๔.๗๓
ประโยค ป.ธ.๓	๒๘	๒	๑๐	๘	๘	๒๐	๑๐
ประโยค ป.ธ.๔	๑๗	๒	๑๔	๑	-	๑๗	๑๑.๗๖
ประโยค ป.ธ.๕	๖	๑	๒	-	๓	๓	๓๓.๓๓
สูงกว่า ป.ธ.๕	๙	-	-	-	-	-	๐
รวมทุกชั้น	๑๕๗	๒๘	๘๒	๒๘	๑๙	๑๓๘	๒๐.๒๙

ตารางที่ ๑๕ ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนก สามัญศึกษา ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕

มาตรฐานการศึกษา	ระดับคุณภาพ					
	ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา			ผลการติดตามประเมินภายในโดยหน่วยงานต้นสังกัด		
	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	ความหมาย	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	ความหมาย
มาตรฐานด้านผู้เรียน (๓๐)	๒๕.๒๘	๕	ดีเยี่ยม	๒๔.๙๕	๔	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ (๕ คะแนน)	๔.๕๘	๕	ดีเยี่ยม	๔.๑๕	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๒ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์ (๕ คะแนน)	๔.๕๒	๕	ดีเยี่ยม	๔.๓	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๓ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (๕ คะแนน)	๔.๒๑	๕	ดีเยี่ยม	๔.๑๐	๕	ดีเยี่ยม

^{๑๓} ที่มา ตารางที่ ๑๓ - ๑๕ โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง จังหวัด

มาตรฐานการศึกษา	ระดับคุณภาพ					
	ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา			ผลการติดตามประเมินภายในโดยหน่วยงานต้นสังกัด		
	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	ความหมาย	คะแนนที่ได้	ระดับคุณภาพ	ความหมาย
มาตรฐานที่ ๔ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล (๕ คะแนน)	๔.๐๒	๕	ดีเยี่ยม	๔.๕	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๕ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (๕ คะแนน)	๓.๗๔	๔	ดีมาก	๓.๘	๕	ดีมาก
มาตรฐานที่ ๖ ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (๕ คะแนน)	๔.๑๒	๕	ดีเยี่ยม	๔.๑	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา (๕๐)	๔๒.๓๓	๕	ดีเยี่ยม	๔๕.๕๖	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๗ ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล (๑๐ คะแนน)	๘.๖๒	๕	ดีเยี่ยม	๘.๑๐	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๘ ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (๑๐ คะแนน)	๘.๗๓	๕	ดีเยี่ยม	๙.๐๐	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๙ คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองชุมชนปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล(๕คะแนน)	๔.๖๑	๕	ดีเยี่ยม	๔.๑๒	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๑๐ สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน (๑๐ คะแนน)	๘.๒๕	๔.๘๓	ดีเยี่ยม	๘.๑๗	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๑๑ สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ (๑๐คะแนน)	๘.๔๖	๕	ดีเยี่ยม	๘.๐๗	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๑๒ สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (๕ คะแนน)	๔.๐๘	๕	ดีเยี่ยม	๘.๑๐	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานด้านคุณภาพการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (๑๐)	๘.๓	๕	ดีเยี่ยม	๘.๑๐	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๑๓ สถานศึกษามีการสร้างส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้(๑๐ คะแนน)	๘.๓๐	๕	ดีเยี่ยม	๘.๑๐	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา (๕)	๔.๕	๕	ดีเยี่ยม	๔.๒๕	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๑๔ การพัฒนาศึกษาใช้บรรลุเป้าหมาย ตามวิสัยทัศน์ ปรัชญาและจุดเน้นที่กำหนดขึ้น (๕ คะแนน)	๔.๕๐	๕	ดีเยี่ยม	๔.๒๕	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม (๕)	๔.๓๗	๕	ดีเยี่ยม	๔.๒๐	๕	ดีเยี่ยม
มาตรฐานที่ ๑๕ การจัดกิจกรรมตามนโยบาย จุดเน้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมสถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น (๕ คะแนน)	๔.๓๗	๕	ดีเยี่ยม		๔.๒๐	ดีเยี่ยม
รวมคะแนน	๘๔.๗๘	๕	ดีเยี่ยม	๘๗.๐๖	๕	ดีเยี่ยม

ทิศทางการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในอนาคต

ด้านผู้เรียน

๑. การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น

๒. ผู้เรียนได้รับการช่วยเหลือรายวิชา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

๓. ผู้เรียนได้รับการศึกษาวิชาชีพเพื่อเป็นพื้นฐาน และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

ด้านครู

๑. ครูได้รับการอบรมสัมมนา ศึกษาจากสถานศึกษาที่ดีเด่น แล้วนำมาปรับใช้ในโรงเรียน

๒. ครูสามารถผลิตสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติมและนำมาใช้ในการเรียนการสอน

ด้านผู้บริหาร

๑. ผู้บริหารกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และเป้าหมายการตรวจสุขภาพพระภิกษุสามเณร และการพัฒนาสุนทรียภาพทางด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬาให้เด่นชัด

๒. ผู้บริหารควรพัฒนาการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม โดยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๓. ผู้บริหารควรจัดทำระบบ ICT ให้เป็นศูนย์การศึกษาของนักเรียนและชุมชน

๓. จุดเด่น – จุดที่ควรพัฒนา โอกาส และอุปสรรค

จุดเด่นด้านผู้เรียน

ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

จุดเด่นด้านครู

มีครูครบชั้นและครบห้อง เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ทางการสอน ครูได้รับขวัญและกำลังใจจากผู้บริหาร

จุดเด่นด้านผู้บริหาร

ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ ผู้บริหารมีมนุษยสัมพันธ์เข้ากับชุมชนได้อย่างดียิ่ง สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ให้ได้เล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม

จุดที่ควรพัฒนาด้านผู้เรียน

ในการตรวจร่างกายประจำปี การทดสอบเกี่ยวกับการเห็น การได้ยิน เอกสารยังไม่ครอบคลุมจำนวนผู้เรียน ผลงานผู้เรียนด้านดนตรี กีฬา (ที่มีการปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน) ยังไม่ชัดเจน

จุดที่ควรพัฒนาด้านครู

การจัดการเรียนการสอนวิชาหลักบางวิชาต้องใช้ครูจากภายนอกมาสอน ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

จุดที่ควรพัฒนาด้านผู้บริหาร

สถานศึกษาขาดงบประมาณในการจัดการศึกษา ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาได้

อย่างพอเพียง สถานศึกษาดังอยู่ภายในวัดไม่สะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมบางอย่าง การจัดการเรียนการสอนทั้งทางโลกและทางธรรม ทำให้ครูและนักเรียนต้องทำงานและเรียนหนักขึ้น

โอกาสด้านผู้เรียน

ผู้เรียนได้รับความรู้และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ ได้รับการเอาใจใส่ ควบคุมดูแลด้านสุขภาพร่างกาย จากฝ่ายปกครองและครู ได้รับการส่งเสริมด้านสุนทรียภาพ ศิลปะ ดนตรี กีฬา ที่เหมาะสมกับสถานภาพจึงทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการบรรลุเป้าหมายและมาตรฐานผู้เรียน

โอกาสด้านครู

ครูผู้สอนเป็นทั้งพระและบุคคลภายนอก ได้มีโอกาสทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และช่วยการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร ให้มีโอกาสได้เล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม

โอกาสด้านผู้บริหาร

ชุมชนให้ความเคารพและศรัทธาต่อพระสงฆ์ ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา ชุมชนส่วนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี และสถานศึกษาได้รับความร่วมมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการสอนวิชาชีวะ

อุปสรรคด้านผู้เรียน

ครูขาดความเอาใจใส่ การตรวจสุขภาพร่างกายประจำปี และการบันทึกผลการพัฒนาด้านร่างกาย ขาดความต่อเนื่อง สถานศึกษาควรจัดทำเอกสารรองรับการปรับกิจกรรมให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพด้านดนตรี กีฬา/นันทนาการอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม และการวัดผลประเมินผลการเรียน

อุปสรรคด้านครู

การจัดสอนวิชาหลักบางวิชา จำเป็นต้องใช้ครูจากภายนอก อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอนระหว่างครูกับผู้เรียน การจัดสอนวิชาชีวะยังขาดความต่อเนื่อง

อุปสรรคด้านผู้บริหาร

สถานศึกษาขาดงบประมาณมาช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาตั้งอยู่ในบริเวณวัด สถานที่ยังไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเพิ่มขึ้น

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา (ใช้โครงสร้าง ปีการศึกษา ๒๕๕๓, ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ตามมติมหาเถรสมาคม)

โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง ใช้หลักสูตรหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กระทรวงศึกษาธิการ และจัดการสอนวิชาเพิ่มเติม ตามที่คณะกรรมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนก

สามัญศึกษา ว่าทุกโรงเรียนต้องจัดเวลาเรียนในรายวิชาพุทธประวัติและ ธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ และ ภาษาบาลี ไม่น้อยกว่าจำนวนเวลาเรียนที่กำหนดไว้

ตารางที่ ๑๖ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕

ชั้น	สาระการเรียนรู้								
	ไทย	คณิตฯ	วิทยาศาสตร์	สังคมฯ	สุขศึกษา	ศิลปะ	การงาน	อังกฤษ	บาลี
ม.๑	๘๐.๕๖	๗๓.๒๐	๗๔.๕๐	๗๒.๕๐	๗๒.๗๐	๗๐.๖๕	๘๑.๘๐	๗๒	๘๔.๑๓
ม.๒	๘๒.๕๐	๗๒.๑๕	๗๒	๗๐.๕๐	๗๑.๕๐	๗๐.๕๐	๘๐.๕๐	๗๐.๙๕	๘๓.๕๐
ม.๓	๗๙.๙๕	๗๗	๗๕.๒๐	๗๗.๙๕	๗๘	๗๔.๙๔	๗๙.๑๕	๗๑.๗๕	๘๓.๑๕
ม.๔	๘๘.๓๗	๗๓.๒๖	๗๗.๙๑	๗๙.๐๗	๘๔.๘๙	๘๖.๐๕	๘๒.๕๖	๗๖.๗๔	๘๖.๐๕
ม.๕	๙๐.๒๘	๗๖.๔๔	๘๓.๓๔	๘๓.๓๔	๙๔.๔๔	๘๗.๕๐	๘๓.๓๔	๗๖.๓๙	๙๐.๒๘
ม.๖	๗๙.๐๗	๗๓.๒๖	๗๕.๕๘	๘๐.๒๓	๗๖.๗๕	๘๐.๒๓	๘๐.๒๔	๗๕.๕๘	๗๗.๙๑
รวม	๘๓.๔๙	๗๔.๐๒	๗๖.๔๒	๗๗.๒๖	๗๙.๗๑	๗๘.๓๑	๘๑.๒๖	๗๓.๙๐	๘๔.๑๗

จากผลการศึกษา โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียน การสอนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่าโรงเรียนแห่งนี้จัดการศึกษา ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนมีการจัดการศึกษา วิชาสามัญ คือ เรียนวิชาสามัญ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ๑๕ มาตรฐาน ๖๕ ตัวบ่งชี้ (ตารางที่ ๑๕-๑๖) บูรณาการกับการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ซึ่งมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ การวัดผลประเมินผล การประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก การพัฒนา จุดอ่อนของโรงเรียน และปัญหาที่พบมีการกำหนดทิศทางการศึกษาไว้อย่างชัดเจน ถือว่าเป็นการจัด การศึกษาเพื่อประโยชน์ทั้งต่อทางฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายอาณาจักร ทำให้ศาสนทายาทมีความรู้ความ เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถอรรถาธิบายและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้า และยังเป็นประโยชน์ต่อทางฝ่ายอาณาจักร กล่าวคือ หากประสงค์ลาสิกขาบทก็สามารถเข้าศึกษาต่อ ในสถานศึกษาของรัฐได้หรือสามารถประกอบอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและประเทศชาติต่อไป

นอกจากจะได้ศึกษาข้อมูลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนวิเวกธรรม ประสิทธิ์วิทยาแล้ว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และศึกษาสภาพการจัดการศึกษาแนวทางการพัฒนาศาสนา ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่นและพบว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม มีสภาพความสำเร็จ และความพึงพอใจในการจัดการศึกษา โดยผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง ๓ แห่ง ให้ข้อคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

ด้านการสอบ เจ้าสำนักเรียน/ผู้อำนวยการโรงเรียน มีความพึงพอใจในสถิติของการสอบ ผ่านในระดับปานกลาง ในการจัดการเรียนการสอนทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา

ด้านการศึกษาต่อ จากสถิติการเรียนต่อในระยะเวลา ๕ ปี ย้อนหลัง คือ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๕ ผลการศึกษาต่อของนักเรียนแผนกธรรม อยู่ในระดับดีมาก การศึกษาต่อในแผนกบาลีเป็นไปในทางที่สูงขึ้น และการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของแผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ

ด้านผลการอยู่เป็นศาสนทายาทต่อ พบว่า การจัดการศึกษาทั้ง ๓ แผนก ศาสนทายาทที่จบการศึกษาไปแล้ว ถ้าอยู่ในสมณเพศสามารถเป็นที่พึ่งในการดูแลช่วยเหลืองานพระศาสนาได้เป็นอย่างดี เป็นแบบอย่างที่ดีนำความรู้มาอบรมและสั่งสอนรุ่นน้องและญาติโยมสาธุชนได้ดีบางรูปก็กลับไปปฏิบัติศาสนกิจที่บ้านของตนเอง

ด้านคุณภาพศาสนทายาท พบว่า

๑) ด้านศีลาจารวัตร ศาสนทายาทส่วนใหญ่มีศีลาจารวัตรทั้งดงาม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับญาติโยมและศาสนทายาทรุ่นน้องได้อย่างดี

๒) ด้านการศึกษา สามารถนำความรู้ที่ศึกษาอบรมไปเทศนาอบรมโปรดสาธุชนญาติโยมโดยทั่วไป

ด้านความสำคัญและความมั่นคงในพระพุทธศาสนา จากการสอบถามเจ้าอาวาสให้ความคิดเห็นด้านความสำคัญและความมั่นคงในพระพุทธศาสนาในการพัฒนาศาสนทายาทว่า

๑) พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิต โดยเฉพาะด้านจิตใจและความเป็นอยู่ โดยมีพื้นฐานผูกพันอยู่กับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และการดำเนินชีวิตก็ล้วนแต่ได้อาศัยหลักธรรม การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม พระพุทธศาสนาเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต สอนให้มีเหตุผลเป็นต้นแบบของการศึกษาและวิถีชีวิตที่ดีงามพัฒนาชีวิตให้มีความปกติไม่ผิดพลาด

๒) ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ความศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาของศาสนทายาท การศึกษา การปฏิบัติ ทำให้มีการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน การศึกษา การทำงาน และครอบครัว ทำให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีความมั่นคง มีการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ การธำรงรักษาพระธรรมวินัยมิให้ผิดเพี้ยน การปกป้องดูแลการสร้างองค์กรทางพระพุทธศาสนาด้วยความสามัคคี

ด้านความคาดหวังและแนวทางในการพัฒนาศาสนทายาท พบว่า แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทควรมุ่งเน้นในด้านการบริหารจัดการ ด้านผู้บริหาร ด้านผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม^{๑๔}

สรุปผลการศึกษาจะเห็นว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา มีแนวทางการพัฒนาการศึกษาในทางที่ดี เหมาะกับสภาพ

^{๑๔} สอบถามผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองแขว อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น, เจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัดวัดชัยศรี อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นและผู้อำนวยการโรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๖ ณ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น.

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก โดยแนวทางในการพัฒนาศาสนทายาทของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทิศทางการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในอนาคตที่มุ่งเน้นพัฒนาด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับศาสนทายาทให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนาตามความต้องการของสังคม ซึ่งเห็นว่าจะมีความเหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลง

๒.๔ การส่งเสริมพระพุทธศาสนาขององค์กรเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา

ส่วนราชการภาครัฐ องค์กรเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา ข้าราชการและประชาชนที่ให้การส่งเสริม สนับสนุน ดูแล อุปถัมภ์ ให้ศาสนทายาทได้รับการศึกษา กล่อมเกลাজิตใจ และนำประโยชน์ให้พุทธศาสนิกชน ประชาชนคนไทย ได้น้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติเพื่อความสงบร่มเย็นในชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ปกติสุข ในเขตจังหวัดขอนแก่นมีองค์กรภาครัฐ องค์กรเครือข่าย ข้าราชการและประชาชนที่ส่งเสริมงานพระพุทธศาสนาขอยกตัวอย่างส่วนราชการ องค์กรเครือข่าย ข้าราชการและประชาชนมาเพื่อนำเสนอในแนวคิดและความคาดหวังในศาสนทายาท เช่น

๒.๔.๑ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาครัฐ ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๘ กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนกิจการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ภายใต้วิสัยทัศน์ “องค์กรที่เป็นเลิศด้านการบริหารจัดการ ภายใต้หลักธรรมาภิบาล และพัฒนาขอนแก่นให้เป็นเมืองน่าอยู่ ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยให้ประชาชนมีความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน” และพันธกิจ (Mission) สนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการสาธารณสุข เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์และสังคมที่มีคุณภาพ กล่าวคือ

ในด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ ๑) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในระดับ ทั้งในและนอกระบบ ครอบคลุมทุกช่วงวัย โดยพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม สู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ๒) สร้างสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ การศึกษาวิจัย และนวัตกรรมใหม่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งในและนอกระบบการศึกษา ๓) สร้างแหล่งบริการองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ๔) จัดกิจกรรมเสริมสร้างเด็กเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และให้ความสำคัญแก่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ๕) สร้างโอกาสและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น โดยการพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม ด้วยระบบและวิธีการที่หลากหลายครบทุกช่วงวัย อย่างต่อเนื่อง ๖) ส่งเสริม และพัฒนาคนให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมตาม

ช่วงวัย ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ ๓) สงเคราะห์ ช่วยเหลือ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ในด้านการเสริมสร้างความแข็งแกร่งแก่ประชาชนทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสาธารณสุข ให้มีคุณภาพและบริการอย่างทั่วถึง

ในด้านการพัฒนาทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๑) อนุรักษ์ พื้นฟู บูรณะ และพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้เป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม ๒) อนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีที่ดีงามและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในด้านการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสให้เยาวชนพัฒนาทักษะด้านกีฬาสู่ความเป็นเลิศ สร้างนิสัยรักการกีฬาและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ให้เป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหลักในการพัฒนาท้องถิ่นและเพิ่มทุนทางสังคมในชุมชน^{๑๕}

๒.๔.๒ พุทธสมาคมจังหวัดขอนแก่น พุทธสมาคมขอนแก่น เป็นสมาคมที่อยู่ภายใต้กฎหมายไทยไม่เกี่ยวกับการเมือง มีสำนักงานตั้งอยู่ที่วัดศรีนวล ในเมืองขอนแก่น สมาคมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ส่งเสริมความสามัคคี และวิชาความรู้ของพุทธศาสนิกชน ๒) ส่งเสริมศีลธรรม จรรยา จารีตประเพณีและวัฒนธรรมให้เจริญขึ้น ๓) ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ดียิ่งขึ้น ๔) ช่วยเหลือส่งเสริมกิจการสาธารณกุศลและไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกของพุทธสมาคมมีหน้าที่ที่ต้องถือปฏิบัติตามระเบียบของพุทธสมาคม ที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ ๑) ต้องเป็นพลเมืองดีมีอาชีพสุจริต ๒) ต้องบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ๓) ต้องเป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย ไม่เป็นที่รังเกียจในสังคม มีสัจย์มีศีล ๔) ต้องพยายามศึกษาหาความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมอยู่เสมอ และที่สำคัญพุทธสมาคมกำหนดให้ถือหน้าที่นี้เป็นศีล ๘^{๑๖}

๒.๔.๓ ศูนย์กัลยาณมิตรขอนแก่น ศูนย์กัลยาณมิตรขอนแก่น^{๑๗} เริ่มดำเนินการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ และก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๒๙ การดำเนินการมีการผลัดเปลี่ยนประธานศูนย์ไปตามวาระ ศูนย์กัลยาณมิตรขอนแก่นเริ่มต้นรวมตัวกันจากความรักที่ทุกคนมีใจใฝ่รักธรรมด้วยการเข้าวัด ปฏิบัติธรรม ทำทาน รักษาศีล เจริญภavana และฟังธรรมตามกาล ศูนย์กัลยาณมิตรเริ่มสร้างเครือข่ายด้วยการนำธรรมะเข้าไปอยู่ในใจคนขอนแก่น โดยมีโครงการปฏิบัติธรรม การอบรมค่าย

^{๑๕} องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐, เอกสารอัดสำเนา.

^{๑๖} พุทธสมาคมขอนแก่น, ระเบียบข้อบังคับของพุทธสมาคมขอนแก่น พุทธศักราช ๒๕๔๙, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ขอนแก่น : โรงเรียนประภัสสรวินยา), มปป.. (เอกสารโรเนียว)

^{๑๗} ศูนย์กัลยาณมิตรขอนแก่น, ๒๐ ปี ศูนย์กัลยาณมิตรขอนแก่น ๒๕๔๙, (เอกสารแนะนำ, มปป).

วัยรุ่นคุณธรรม โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ โรงเรียน สถาบันการศึกษา ค่ายลูกเสือ ศูนย์ราชการ กระทบตามวัด โรงเรียนในอำเภอต่างๆ ตลอดจนจังหวัดใกล้เคียง ส่งผลให้มีคนดีที่รักการปฏิบัติธรรมเกิดขึ้นมากมาย ทำให้ศูนย์กัลยาณมิตรมีสมาชิกเพิ่มขึ้นมากมายตามลำดับและศูนย์กัลยาณมิตรคาดหวังว่าศูนย์ฯ จะเป็นที่รวมของผู้มีบุญที่รักในการปฏิบัติธรรม และขยายธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปสู่ใจของสาธุชนเพื่อให้เกิดสันติสุขภายในอย่างแท้จริง เพราะ “เราเกิดมาเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง แสวงบุญและสร้างบารมี” ศูนย์กัลยาณมิตรขอนแก่นมีการบริหารงานโดยคณะกรรมการ มีการกำหนดข้อบังคับและมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานดังนี้

๑. ส่งเสริมสนับสนุนสมาชิกและสาธุชนร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรม โดยการทำทาน รักษา ศีล และเจริญภาวนา

๒. ศึกษา ค้นคว้าและเผยแผ่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน สาธุชน และเยาวชนให้เกิดสันติสุขภายใน

๓. เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง และปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมพัฒนากาย วาจาและจิต ให้ใสสะอาด เหมาะสมที่จะเป็นกัลยาณมิตรแก่ชาวโลก

๔. ส่งเสริมสนับสนุนความก้าวหน้า ชื่อเสียงและเกียรติคุณของศูนย์กัลยาณมิตรขอนแก่น

๕. ส่งเสริมความเข้าใจอันดี ดำเนินการและร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตามโอกาสอันควร

ศูนย์กัลยาณมิตรขอนแก่นมีกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนกิจการทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำบุญ ทำทาน ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณร การให้ชีวิตสัตว์เป็นทาน ปลอ่ยโค ปลอ่ยปลา การนำสมาชิกและสาธุชนร่วมปฏิบัติธรรม ร่วมรักษาศีล เจริญภาวนา ตามโอกาสอันเหมาะสม จัดอบรมธรรมะและค่ายความรู้คุณธรรม ให้กับสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการ ให้บริการสื่อธรรมะ เช่น หนังสือธรรมะ เทป วิซีดี ดาวเทียมธรรมะ ให้บริการสถานที่จัดการอบรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตามโอกาสอันเหมาะสม

๒.๔.๔ สมัชชาชาวพุทธเพื่อความมั่นคงของชาติ สมัชชาชาวพุทธเพื่อความมั่นคงของชาติ เป็นองค์กรเครือข่ายอีกองค์กรหนึ่งในการช่วยส่งเสริมสถาบันพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป ซึ่งขอนำเสนอหลักการและเหตุผล ความเป็นมาของสมัชชาฯ ดังนี้ว่า ประเทศไทยในอดีตมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยมีแนวการปฏิบัติในสังคมตามหลักการของศาสนาพุทธ จะเห็นได้จาก ฮีตคองประเพณี และกฎหมายบ้านเมืองต่างๆ เช่น กฎมณเฑียรบาล กฎหมายตราสามดวง กฎหมายเจ้าฟ้าจุ้มหรือธรรมดาสอนโลก ที่เขียนหรือจารไว้ในสมัยอยุธยาตอนต้น กฎหมายเหล่านี้ต่างก็จะวางแนวปฏิบัติสำหรับคนทุกคนไว้ เช่น พระราชา พระราชินี ข้าราชการ ทหารชั้นผู้ใหญ่ เมียข้าราชการ และเมียทหารชั้นผู้ใหญ่ กำนัน เมียกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เมียผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชายและประชาชนหญิง ซึ่งแนวปฏิบัติที่วางไว้นี้ (หากฝ่าฝืนจะมีโทษ) ส่วนใหญ่ก็จะมาจากพุทธ

ศาสนา จึงเชื่อได้ว่าเป็นกฎหมายแนวพุทธแน่นอน เมื่อปฏิบัติตามสังคมย่อมสงบสุข ปัจจุบันเป็นสมัยแห่งการพัฒนา โลกกว้างขึ้น ข้อมูลข่าวสารต่างๆไหลผ่านอินเทอร์เน็ต อีกทั้งการไปมาหาสู่กันมากขึ้น เมื่อคนต่างชาติดังศาสนาเดินทางไป ณ ที่ใด ย่อมนำพาศาสนาและความเชื่อไปเผยแผ่ด้วยเสมอ กฎเกณฑ์ กติกา หรือกฎหมายต่างๆ จึงมีความยืดหยุ่นคล้อยตามสังคมไปด้วย คนไทยละเลยต่อคำสอนของพระพุทธองค์ สังคมวุ่นวายสับสนมากขึ้น ดังนั้น สมัชชาชาวพุทธเพื่อความมั่นคงของชาติ จังหวัดขอนแก่น จึงเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้เกิดความมั่นคงภายใต้วิสัยทัศน์ (Vision) ที่ว่า ส่งเสริม ทำนุบำรุง วัด ภิภุสงฆ์ และประชาชนชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น ให้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง เพื่อความสงบสุขของทุกคน ทุกชุมชน และเพื่อตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์ และพันธกิจ (Mission) ๔ ประการ คือ ๑) จัดตั้งองค์กรเครือข่ายสมัชชาชาวพุทธ ระดับอำเภอ และตำบล ๒) เผยแผ่หลักธรรมพุทธศาสนาที่ถูกต้องสู่มวลมนุษยชาติทุกชนชาติ ๓) ช่วยเหลือองค์กรทางพุทธศาสนาทั้งเชิงรับและเชิงรุกอย่างเต็มความสามารถ ๔) ทำให้ประชาชนและเยาวชนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดำเนินกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ภายใต้เป้าหมายคือ ประชาชนทั่วไปเข้าใจธรรมะ และนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดสังคมที่สงบสุข^{๑๘}

๒.๕ สรุปผลการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาทของ จังหวัดขอนแก่น

สภาพการพัฒนาศาสนทายาทของเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการมาตามกรอบแนวนโยบายมหาเถรสมาคม สำหรับพระภิกษุสามเณร มีหน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา การศึกษาพระปริยัติธรรม มี ๓ แผนก คือ หลักสูตร แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ภายใต้ความเห็นชอบและการดูแลของมหาเถรสมาคม มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นส่วนราชการจากภาครัฐที่ให้การอุปถัมภ์ หลักสูตรที่กล่าวมาสามารถจำแนกได้ ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มหลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและหลักสูตรแผนกบาลี กลุ่มที่ ๒ เป็นหลักสูตรที่ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาพร้อมกับวิชาสามัญอื่นๆ ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์^{๑๙} และชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมี

^{๑๘} สมัชชาชาวพุทธเพื่อความมั่นคงของชาติจังหวัดขอนแก่น, **ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายสมัชชาชาวพุทธเพื่อความมั่นคงของชาติจังหวัดขอนแก่น**, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท & EASY Print ขอนแก่น, ๒๕๕๖), หน้า ๙-๑๑.

^{๑๙} อรรถนพ โยนิจ, “การใช้หลักสูตรพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่”, **การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาสาสตรมหาบัณฑิต**, หน้า ๒๑-๒๒.

เป้าหมายที่เป็นคุณลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑. คุณลักษณะด้านการศึกษาร่างบุคคลให้เป็นศาสนทายาท มีความรู้เพียบพร้อมไปด้วยวิชาและจรณะ พร้อมทั้งจะเป็นศาสนทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และพบว่า คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่นส่งเสริมให้มีการพัฒนาศาสนทายาทด้วยการจัดระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับศาสนทายาท ให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ดังปรากฏในการจัดการศึกษา ๘ กลุ่มสาระ ๑๕ มาตรฐานการเรียนรู้ ๖๕ ตัวบ่งชี้ มีความตระหนักที่จะนำศีลธรรมเข้าไปแก้ปัญหของสังคม และเป็นการสร้างศาสนทายาทและเปิดโอกาสให้เป็นทางเลือกใหม่ในการศึกษาของชาติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาที่เขียนไว้ในหนังสือการประชุมวิชาการเรื่องแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนว่า การสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์นั้นจะต้องเน้นความสำคัญ ๔ ด้าน คือ การให้ความรู้ทางหนังสือ การมีคุณธรรมประพฤติตนตามครรลองคลองธรรมกฎหมาย การฝึกปฏิบัติไม่ใช้รู้เฉพาะวิชาการและการรู้รักษาสุขภาพ การทำตนให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น แต่ที่สำคัญในการพัฒนาศาสนทายาทที่ยังไม่ชัดเจนคือประเด็นยุทธศาสตร์เรื่องการทำให้ศาสนทายาทมีความสามารถในการอ่านเขียน ซึ่งศาสนทายาทส่วนหนึ่งยังอ่านเขียนไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดอันเป็นเป็นหัวใจของการพัฒนา ๒. คุณลักษณะด้านเชิงพุทธ สถานศึกษาทุกแห่งพึงประสงค์ให้ศาสนทายาทของตนเองมีสมณสาธิตทั้งดงาม มีศีลาจารวัตรทั้งดงาม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ความมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นอัตลักษณ์สำคัญของศาสนทายาทที่จะต้องได้รับการอบรมบ่มนิสัยประจำทุกวันอยู่แล้ว

ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นร่วมให้การสนับสนุนกิจการทางพระพุทธศาสนา ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสัยทัศน์ และพันธกิจ (Mission) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาทุนมนุษย์และสังคมที่มีคุณภาพ สนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยคาดหวังและพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้เป็นการช่วยให้การพัฒนาศาสนทายาทให้เจริญ อันส่งผลในระยะยาวให้สถาบันพระพุทธศาสนาได้สืบต่ออายุอย่างยั่งยืนสืบไป ตลอดจนองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนล้วนมีแนวคิด แนวทางในการช่วยส่งเสริมสนับสนุนและคาดหวังให้พระพุทธศาสนาได้เป็นตัวกลางในการส่งเสริมความสามัคคี และวิชาความรู้ของพุทธศาสนิกชน ส่งเสริมศีลธรรมจรรยา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมให้เจริญช่วยเหลือส่งเสริมกิจการสาธารณกุศลและไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง และคาดหวังว่าจะเป็นที่รวมของผู้มีบุญที่รักในการปฏิบัติธรรม และขยายธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปสู่ใจของสาธุชนเพื่อใหพบกับสันติสุขภายในอย่างแท้จริง ตลอดจน ส่งเสริม ทำนุบำรุง วัด ภิภุสงฆ์ และประชาชนชาวพุทธให้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง

จากที่ได้นำเสนอผลการดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของเขตการปกครอง คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

แผนกรรม จากสำนักศาสนศึกษาวัดหนองแขว แผนกบาลีจากสำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น (วัดชัยศรี) และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา (วัดธาตุ) โดยการใช้เครื่องมือ SWOT Analysis ในการประเมินเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านจุดแข็ง จุดอ่อนภายใน ปัญหาและอุปสรรคภายนอก ผลจากการวิเคราะห์ SWOT นี้ได้มาจากการศึกษาแผนพัฒนาโรงเรียนที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้นและจากการสอบถามที่ไม่มีรูปแบบ และจากการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาอื่นๆ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น เห็นว่ามีลักษณะใกล้เคียงจึงได้วิเคราะห์ขึ้นในภาพรวม ทำให้พบรายละเอียดดังต่อไปนี้และจะได้นำไปเป็นหลักเกณฑ์ในการออกแบบแนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาสงฆ์เชิงบูรณาการ ในบทที่ ๕ ต่อไป

จุดแข็งภายใน (Strength: S)

จุดแข็งภายในที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกกรรมและแผนกบาลี ประกอบด้วย

๑. การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกกรรมและบาลี เป็นนโยบายและภารกิจหลักของคณะสงฆ์
๒. มีหน่วยงานของทางราชการ อาทิเช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพร้อมให้การสนับสนุน
๓. มีพระภิกษุสามเณรที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาเป็นต้นแบบในการศึกษาอยู่ให้เห็นมากมาย
๔. มีสำนักเรียน สำนักศาสนศึกษาที่มุ่งสร้างศาสนทายาทประสบความสำเร็จมาแล้วหลายแห่ง
๕. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกกรรมและแผนกบาลีมีระบบชัดเจน มีอัตลักษณ์ ในการรักษาพระพุทธศาสนา
๖. มีระบบ IT ในการส่งเสริมสนับสนุนและประชาสัมพันธ์การจัดการเรียนการสอน
๗. มีพระปริยัตินิเทศ พระบัณฑิตเผยแผ่ ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแต่งตั้งขึ้นไว้ดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกกรรมและแผนกบาลี

จุดอ่อนภายใน (Weakness: W)

จุดอ่อนภายในที่พบอยู่ในปัจจุบันของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกกรรมและแผนกบาลี ประกอบด้วย

๑. ขาดระบบสวัสดิการและปัจจัยจูงใจที่ทำให้ศาสนทายาทสนใจศึกษาและสอบพระปริยัติธรรม แผนกกรรม และแผนกบาลี
๒. ระบบการบริหาร การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลของสำนักเรียนและสำนักศาสนศึกษาขาดเอกภาพเชิงนโยบายการพัฒนาและไม่ได้บูรณาการให้สอดคล้องกัน

๓. การให้ความสำคัญต่อการเรียนและสอบพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีของผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียนยังขาดความชัดเจน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

๔. ขาดแผนการเรียนการสอนที่เป็นแกนกลางมาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งขาดการวิเคราะห์วิจัยและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี

๕. ขาดการประสานความร่วมมือในระบบการติดตามและการประเมินผลการศึกษาพระปริยัติธรรม จากพระปริยัตินิเทศ พระบัณฑิตพิเศษ เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่ชัดเจน ไม่มีการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๖. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีไม่สอดคล้องกันกับมาตรฐานการจัดการศึกษาของชาติ

๗. ทักษะและความคาดหวังของผู้ปกครองและผู้เรียนส่วนใหญ่มุ่งที่การได้รับวุฒิทางการศึกษาสายสามัญเป็นสำคัญ

๘. ผู้บริหารของสำนักศาสนศึกษา สำนักเรียนและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติยังขาดความเข้าใจร่วมเชิงนโยบายที่เป็นเอกภาพและความเข้าใจในการจัดการศึกษา

๙. ปริมาณและคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญทางการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของสำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียน

๑๐. ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ที่มีความรู้ความสามารถยังเกาะกลุ่มอยู่ในส่วนกลางและปริมณฑล

๑๑. สำนักศาสนศึกษา สำนักเรียนขนาดเล็กยังไม่มีศักยภาพในการบรรจุครูสอน

๑๒. ระบบติดตามการใช้งบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต่อการจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องชัดเจน

๑๓. ระเบียบปฏิบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดสวัสดิการแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

๑๔. ยังไม่มีมาตรการและกลไกเชิงรุกเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี และขาดระบบการติดตามและการประเมินผลการดำเนินการที่แท้จริง

๑๕. ขาดพระราชบัญญัติการศึกษาสงฆ์ที่จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีการพัฒนาและเกิดความมั่นคงทั้งระบบ

๑๖. ปริมาณศาสนทายาทที่เข้ามาบวชใหม่ลดลง เป็นเหตุให้ผู้เรียนในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ลดลง

โอกาสจากภายนอก (Opportunity: O)

โอกาสจากภายนอกที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และบาลี ที่จะทำให้ทั้งจุดแข็งได้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

๑. มีมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่สามารถรองรับและต่อยอดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และบาลีได้
๒. ผู้เรียนที่สอบพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีจะได้รับการยกย่องจากสังคม ชาวพุทธและสังคมโดยทั่วไป
๓. วิชาการทางพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับจากสังคมทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ
๔. มีพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ในพื้นที่ที่มีศักยภาพการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ที่สามารถให้การช่วยเหลือ สำนักศาสนศึกษา สำนักเรียนได้
๕. มีพระปริยัตินิเทศก์ พระธรรมทูต และพระบัณฑิตเผยแผ่ ที่สามารถนำมาเป็นกลไกในการส่งเสริมติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี
๖. การเปลี่ยนแปลงไปในทางลบของสังคม พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชน ทำให้สังคมหันมาให้ความสำคัญกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต
๗. มีกฎกระทรวงรองรับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ทำให้สามารถเชื่อมต่อการปรับระบบการจัดการที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี

อุปสรรคจากภายนอก (Threat: T)

อุปสรรคจากภายนอกที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่จะคุกคามและเป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ประกอบด้วย

๑. การยอมรับวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี จากภาครัฐและเอกชนยังไม่เอื้อหรือสนับสนุนต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี
๒. ระบบการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการไม่เอื้อต่อการจัดสรรเวลาและการพัฒนาแผนการสอนเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี
๓. ความคาดหวังของผู้ปกครองยังยึดติดอยู่กับวุฒิการศึกษาสายสามัญ
๔. พระราชบัญญัติกำหนดวิद्यฐานะ พ.ศ. ๒๕๒๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๐ ยังไม่สอดคล้องต่อการส่งเสริมให้มีการยอมรับในการเทียบโอนการจบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ต่อระบบการศึกษาสามัญ

๕. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้การพัฒนาการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ไม่มีความต่อเนื่อง ทั้งในเชิงนโยบาย และการผลักดันการพัฒนาต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการพัฒนาระบบการจัดการภายในให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

๖. การเปิดกว้างของการศึกษาทางโลกมีผลกระทบต่อปริมาณของผู้เรียนแผนกธรรมและแผนกบาลี

๗. ปัจจัยยั่วยุทางสังคมโลกกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้และการสอบแผนกนักธรรม และแผนกบาลี ของนักเรียน

จากสภาพที่แท้จริงของการวิเคราะห์ SWOT ทำให้เห็นสภาพของความเป็นจริงว่าในการจัดการศึกษาของเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่ต้องได้รับการระดมความรู้ ความคิดในการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากจุดอ่อน และอุปสรรคทั้งหลาย ด้วยการร่วมกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาให้มีเอกภาพ พัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันเดียวกันทั้งจังหวัด